

Ciril je gledao historiju pred sobom. Vipavsku dolinu u prošlim vremenima. Kakvi su sve narodi ovuda provaljivali u Italiju, ovom širokom, cvatućom, od Boga stvorenom cestom! (Zastava na vjetru.)

Mađarske invazije, turske najezde... Pa još, još... daljnja vojska bez konca i kraja, od francuskih bojeva do današnjeg vremena. Pa ipak još cvatu vipavske trešnje, još zori vipavsko grozdje, zemlja je ostala, ljudi su ostali... (Zastava na vjetru.)

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789. Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruk; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

TREVES GOVORI...

Vijesti iz Julijske Krajine

Nedavno smo u »Istri« donijeli razgovor našeg pariskog dopisnika g. Dragovana Sepića s Gaetanom Salveminijem. Taj je razgovor izazvao veliki interes i kod nas i u fašističkoj Italiji. Danas donosimo razgovor s g. Trevesom, predsjednikom Antifašističke koncentracije. Mislilom g. Trevesa veoma su interesantne i značajne i ako se sa svima ne slažemo. Donijet ćemo razgovore s još nekim uglednim borcima protiv fašizma, koji žive u emigraciji, da upoznamo njihova mišljenja o našem problemu.

JULIJSKA KRAJINA JOŠ UVIJEK »CAMPO DI LOTTA«.

VIRGILIJ ŠČEK, BIVSI POSLANIK U RIMSKOM PARLAMENTU POD POLICIJSKIM NADZOROM.

TRŽAŠKI »BREZDOMCI«.

París, jula 1932.

Teško sam se uspinjao širokim mračnim stubama u sjelo Antifašističke koncentracije, 103 Rue Faubourg Saint-Denis. Tek sam u drugom spratu opazio na blatnim vratima naslov »La Liberté«. Gdje se sakrila sloboda talijanskog naroda, uzdahnuh...

Trst, jula 1932. Po naredjenju ministarstva pravde bio je nedavno premješten iz Trsta u Veneciju vrhovni državni tužilac za Julijsku Krajinu Mandruzzato. Mandruzzato je vrlo poznat kao ogorčeni protivnik našeg naroda. Proslavio se naročito svojim lanjskim i preklanjanskim govorom prilikom otvorenja novih juridičnih godina. Ti Mandruzzatovi govori dokumenti su od velike historijske važnosti, jer s oficijelne fašističke strane nije niko brutalnije nastupio od Mandruzzata za bezobzirnu asimilaciju. U svom ovogodišnjem govoru nastupio je oštro protiv slavenskog svečanstva i zahtijevao je od njega, da predje u službu fašističke asimilacije ili da se odstrani. On je u Julijskoj Krajini provodio zaključke lateranskog sporazuma i konkordata, pa je imao pravo da opozivlje imenovanja svećenika, ako mu ti nisu bili s bilo kojeg razloga po volji. On je zahtijevao premještenje mnogih slavenskih svećenika u Istri, a njegovom zaslugom ostalo je mnogo slavenskih svećenika »za kaznu« bez plaće.

Trst, jula 1932. Dne 11. jula bio je pozvan pred komisiju za konfinacije na tršćanskoj prefekturi bivši slovenski poslanik u rimskom parlamentu g. Virgilij Šček. Tršćanska je kvestura htjela da se on konfinira na neki otok. Medjutim komisija nije ipak mogla da ga osudi na takvu kaznu nego mu je podijelila dvije godine strogog policijskog nadzora, što znači, da se g. Šček neće smjeti iz svojeg sela nikamo micati bez naročite dozvole oblasti. U večer jedan sat po zalazu sunca mora onaj koji je pod policijskim nadzorom biti u svojoj sobi i ne smije da ujutro izlazi iz kuće jedan sat prije izlaza sunca. Ako prekrši ove odredbe može da bude uhapšen, kažnjen zatvorom ili pak poslan u konfinaciju, jer je policijski nadzor kazna za jedan stepen niža od konfinacije.

Trst, jula 1932. V Trstu so te dni naštehi 342 družin s 1161 člani, ki jim mora občina dati streho. Občina je v ta namen najela sedem hiš, za katere plačuje precejšno najemino. Izdatki za tako zvane brezdomce so znašali 1930 leta 367.212 lir, v 1931. letu 240.000 lir, za leto 1932. pa je določeno 213.000 lir. V kratkem bo občina kupila novo hišo, za 100.000 lir, kjer bo naselila nekatere družine.

Imao sam kratko pismo prof. Salveminija i njime se predstavio uredniku »La Liberté« gosp. Cianki, malom živom čovjeku, inteligentnih očiju, koji me je odmah uveo u drugu sobu, gdje je na kraju jednog dugog stola sred hrpe papira sjedio drugi stariji Turatija, poznati talijanski socijalista Treves, sadašnji predsjednik Antifašističke koncentracije i novinarskog antifašističkog Udruženja »Giovanni Amendola«.

Mandruzzato je svojim govorima dokazivao ne samo da je fašizam brutalan u svojoj asimilatorskoj akciji nego i to, da ta akcija ne uspeva. Protivno od onoga, što pišu fašistički listovi, koji često tvrde, da Slavena više u Julijskoj Krajini nema, Mandruzzato je nedavno rekao, da je Mussolini zadržao Specijalni tribunal na snazi samo zato, jer su Slaveni nepokorni. Prilikom svog odlaska u Veneciju on se oprostio od svojih potčinjenih jednom naročito poslanicom u kojoj govori o svom radu u Julijskoj Krajini. On naročito ističe rad na prosvjedanju konkordata, koji rad nije bio lak. Doslovno kaže: »trnovita aplikacija norma lateranskog konkordata protiv kriterija i metoda naročito ukorijenjenih u ovim provincijama«. Na koncu svoje poslanice on bodri one, koji ostaju na ovom polju borbe: »su questo campo di lotta«. Tako, eto, govori Mandruzzato u isto vrijeme, dok u Popolo d'Italia, Mussolinijev list piše, da je asimilacija Julijske Krajine sasvim završena. Treba svakako vjerovati više Mandruzzatu, koji je bio u Trstu, nego listu, koji izlazi u Milanu.

Interesantna je ova mjera komisije za konfinaciju protiv Virgilija Ščeka. Šček je već pred pet godina napustio svako političko djelovanje i živio je u posljednje vrijeme dosta povučeno kao upravitelj male župe u Avberu na Krasu. Svećeniku koji je osuđen na policijski nadzor veoma je teško, jer ne može da vrši svoje dužnosti, on ne smije namije niti u krajnjoj potrebi, kad ga zovu umirućem da se odstrani iz kuće bez dozvole više policijske oblasti. Ovaj je postupak protiv Ščeka, koji je svećenik, izazvao čudjenje i može da se pretpostavi da je komisija za konfinaciju postupala ovako sa znanjem viših crkvenih vlasti, to jest s odobrenjem jednog i drugog Rima. To je tim interesantnije i čudnije ako se uzme u obzir, da je Virgilij Šček kao političar bio tvrdokorni i najborbeniji zagovornik one politike, koja se oslanjala na katoličku crkvu i kršćanska načela.

Obćinska zaštita za brezdomce, se je uvedla kmalu po vojni, ko je zlasti tržaško delavstvo zaradi vedno bolj naraščajoče krize docela ubušalo. Se vse bolj pa je narastlo število brezdomcev, ko so deloma ukinili stanovanjsko zaščito. Vsekakor pa 1161 ljudj še ne predstavlja vse mase tržaških brezdomcev, ki po večini uživajo gostoljubje tržaških javnih vrtov in zlasti pa nasadov na Lovcu.

Doči jednom tako jednostavnom čovjeku, koji vas svojim plavim, poverljivim, ali umornim očima gleda toplo i otvoreno, kao novinar i pitati ga za razne izjave, činilo mi se nemogućim. Treves je k tome tako priprost i prirodan, glas mu je hrpav, ali uvjerljiv, govor mucav ali logičan da nisam mogao drugo nego da s njime razvežem dugi, nevezani razgovor o svemu i svacemu... I tako sam ga bolje shvatio, i namjere talijanskih socijalista, slobodarske težnje svih grupa koncentracije su mi bile logičnije i tako su našle dobrog tumača u tom prekaljenom talijanskom socijalisti.

V ZAPORIH ZARADI PREDVOJAŠKIH TEČAJEV.

»DIRLJIVI« DOKAZ PRIVRŽENOSTI.

Zanimivo pa je pri vsem tem ugotoviti, da tržaška občina pod vplivom fašističnih oblasti tudi z brezdomci uganja politiko proti slovenskemu elementu v tržaških predmestjih. Obćinske stanovanjske hiše za brezdomce so vse pri Sv. Ani in na Skorkoli. Hišo, ki jo bo kupila občina, prav tako iščejo pri Sv. Ani. Brezdomci, ki morajo biti fašisti, bodo, kakor zatrjuje tržaški list, gotovo poitalijančevalno vplivali na slovensko prebivalstvo v najbliži tržaški okolici, zlasti pa se bo počelo število italijanskih otrok u okolinskih šolah. Tako bo polagoma po docela normalni poti zmagal v slovenskih tržaških predmestjih italijanski element.

— »Mi branimo slobodu, ma gdje bila ona povredena. U ime ove slobode mi smo ostavili domovinu i nikad nismo se ni časa dali zashjepiti nikakvim nacionalizmom... Sve grupe antifašističke koncentracije prale sa simpatijom borbu svih onih, koji u ime pravog naroda ustaju protiv onih, koji narodno ime, narodne interese i čitavu domovinu priprostog naroda uzmu u zakup... Demokraciju treba usuprot svih griješaka smatrati preduslovom za slobodni i normalni razvoj naroda i zato mi i smatramo, da ondje gdje je demokracija povredena nasilnim nacionalizmom, ni socijalizam ne može naći svoj teren, niti može uspjevati.

Trst, jula 1932. Kakor znano, so bili v Italiji uvedeni obvezni predvojaški tečaji Kdor dovrši tak tečaj, ima neke prednosti pri naboru ter služi le krajiši vojaški rok. Pri predvojaški tečajih pa imajo veliko besedo fašisti. Dogodilo se je že mnogo primero, da se mladeniči niso udeležili teh tečajev. Doslej jih zaradi tega niso mnogo nadlegovali ali celo preganjali. Sedaj pa so začeli prijaviati sodišču vse one, ki se tečajev iz kakašnikohli »neupravičenih« razlogov nečejjo udeleževati. V raznih krajih v Slovenski Benečiji so aretirali 21 mladeničev ter jih izročili sodišču, ker se niso prijaviili k predvojaškim tečajem.

Trst, jula 1932. »Miri životni ritam« koji vlada po tvrdjenju vladinog lista u Julijskoj Krajini, najbolje je ilustriran po samom Mussoliniju, koji je još 7 maja 1931 opravdavao podržavanje izvanrednog suđista za zaštitu države osobito nemirnom situacijom u Julijskoj Krajini: »Mir u ovom kraju — rekao je tada — ne tiče se samo talijanske nacije, nego mira cijele Europe«. Da se položaj nije medjutim promjenio, dokazuje činjenica, da je izvanredni sud od onog govora presudio jugoslovenskim manjinskim pripadnicima ništa manje nego 438 godina tamnice. Kad »Popolo d'Italia« govori o »dirljivim i ponosnim dokazima privrženosti«, koju slavensko stanovništvo Julijske Krajine gaji prema svojim tlačiteljima, treba da istaknemo istini za volju samo neke simptomatične podatke. U slovenskom selu Bazovica nedaleko Trsta (to je mjesto poznato evropskoj javnosti po procesu u Trstu 6 septembra 1930 kad su osuđjena na smrt 4 jugoslovenska mladića), u Bazovici dakle uvela se nedavno elektrika. Tu su priliku htjele talijanske vlasti da iskoriste i da dadu narodu povoda i da iskaže svoju zahvalnost i privrženost režimu. Mnogi zastupnici vojnih i civilnih vlasti, pa i oni fašističke stranke uputiše se u Bazovicu, da prisustvuju slavi naroda. Na njihovo iznenađenje — na mjestu svečanosti dočekao ih je samo — talijanski službeni načelnik...

JUBILEJ TRŠĆANSKOG BISKUPA FOGARA.

Trst, jula 1932. Dne 30. i 31. jula proslavit će se u Trstu na svećani način dvadeset i peta godišnjica otkako je biskup Fogar posvećen za svećenika i obavio prvu misu. Proslava u velikom stilu kako je objavljeno u tršćanskim novinama sprema se u tršćanskoj katedrali Sv. Justa.

— Kako se Koncentracija odnaša prema jugoslovenskoj takozvanoj manjini u Julijskoj Krajini?

— Prije svega dozvolite mi da vam spomenem da je talijanski socijalizam zauzimao odlučni stav uvijek protiv talijan. irendentizma. Jer mora da znate, da su treditisti jedino onda za slobodu kada je brane, čim su je osvojili i dobili slobodu za se, pretvaraju je u imperijaliste i tlačitelje ostalih narodnosti. Na koncu konca objektivno uzevši 700.000 ili ako hoćete 500.000 mrtvih na ratnim poljanama ne vrijedi da se oslobode onih 200—300.000 Talijana, koji su bili pod Austrijom i da se za to porobe drugih 500—600.000 Slavena i 200.000 Nijemaca. Dakle mi u svojoj domovini nismo smatrali za shodno da branimo jadranski treditizam i protivili smo se ratu... Nemamo razloga da branimo treditizam ostalih naroda, jer ja bar, ne smatram pitanje manjina kao pitanje granica, niti mogu, da zamislim jednu tako idealnu granicu, koja bi se potpuno pokrivala sa narodnom... Dajte jednom narodu granicu na gornjem toku rijeke, gdje je doista u veštini, on će doskora da formulira svoje težnje za ušte rijeke, dajte jednom narodu zemlju recimo svagdje gdje se nalazi u veštini, odmah će naći jednu misao, koja će mu naređivati da zato jer je gospodarski »hinterland« traži privredni trgovački grad za sebe... Ne, manjinsko pitanje treba shvatiti kao pitanje slobode. Ja sam strogo uzevši, za svaki plebiscit ili referendum, jer time se bar približno a najvjerodostojnije može da definišu granice... Ali što je glavno, nije ta granica. Glavno je, da se već jednom shvati, da su svi ljudi braća, i da se pravo shvaćeni interesi naroda riječko kada nalaze u sukobu i da je sve u poštovanju ljudske ličnosti, da je sve u principu slobode, koju moramo svestrano braniti, a najviše ga u vlastitoj državi primjenjivati.

OBLJETNICA ZAPALJENJA »BALKANAKA«.

DVE ARETACIJE V GORICI.

STARACE NI PRIŠEL NA MEJO.

Nasilje fašista protiv vaše manjine, nije nasilje talijanskog naroda i ja vam kažem, da se talijanski narod stidi toga i želi da st jedna velika demokracija slavenskih naroda na Balkanu od Crnoga mora do Jadranskog mora i talijanska obnovljena demokracija pruže ruke i da zajednički sarađuju u miru i civilizaciji na tom našem i našem moru.

Trst, jula 1932. Ovih dana u Trstu je komemorirana smrt fašističkog škvardiste Luigia Casciana, koji je 1921. pao prilikom zapaljenja tršćanskog Narodnog Doma Balkana. U fašističkoj štampi pisalo se o njegovoj »junačkoj« smrati i još jedamput smo mogli u fašističkoj štampi čitati kako je Giunta junaki s četom svojih »junaka« navalo na »Balkanak« i zapalio ga. Sasvim otvoreno i bez ikakvog stida fašistička štampa veličala je Giuntu zbog tog velikog »neprolaznog patriotskog djela«...

Gorica, jula 1932. V Gorici sta bila v ponedjeljak aretirana 28 letni Nikolaj Marčič in 22 letni Bruno Spanger. Bila sta pod policijskim nadzorstvom. Karabinjerji so ju zalotili, ko sta kršila določila tega nadzorstva.

Trst, jula 1932. Na Snežniku se je 30 junija zbralo okrog 3500 članov dopolavorističnih organizacij iz vse Julijske Krajine. Tisk, ki je ves čas nanovedoval, da se bo izleta na Snežnik udeležil osebno tudi generalni tajnik fašistične stranke Starace, je moral v zadnjem hipu preklicati svoje napovedi. Zdj se, da so bile napovedi o udeležbi generalnega tajnika Staraceja le reklama za izlet. Tako so komentirali te napovedi celo dopolavoristi — izletniki. Na Snežniku so imeli dopolavoristi shod, ki ga je pa silno motil hud naliv. Shod je vodil fašistični tajnik Gherbaz, ki je imel ognjevit govor, v katerem je večkrat napadel tudi sosednjo državo.

Nego kako je stanje u Istri sada? za-pitao me nenadano Treves.

— Narod je u uzbuni.. Onaj tako zvan »teroristički rad« Slavena je jednostavna obrana prostog naroda, koji osjeća da mu se dira ne samo jezik i hljeb, već i same obiteljske svetinje.

— Fašizam je u tome pravi zločinac. Kako nije shvatio talijanski narod takone shvaća ni vas. Kako je stanje na selu u Istri?

— Ropsko... Negda je selo živilo sretno sa svojim učiteljem i popom, volilo svoj jezik i njime svagdje govorilo. To je bila seljačka demokracija. Narod je smatrao svoj nacionalizam vrlo široko i nije dirao u Talijane, koji su mirno mogli da žive u slavenskom moru. Slaven, to je za našeg seljaka značilo puk, narod, onaj koji radi. Talijane, koji su kod nas uvijek bili gradani je zvao gospodom. »grajani«, »šfort«. Taj narod miran kada se uzbuni, tu nema govora o terorizmu, već o jednostavnoj obrani. Sada je i ekonomski rob talijanskog

grada i politički rob fašizma.

— Teško je teško. Treba da mi to sve shvatimo i uvjeren sam da se pravi narod uvijek razumije i da talijanski radnici i seljaci mogu samo da sa simpatijom gledaju Slavene. Znajite, da smo osjetili vašu bol i mi, kad smo čuli, da su pali Gortan, a iza njega ostali. Mi im damo časno mjesto u našoj antifašističkoj borbi za princip slobode, koji buduć općeniti principi, traže i općenitu borbu... Čujem, da je jedan slovenski avijatičar pobjegao sa avionom iz Trsta. Svaki se dan čuju stvari iz Julijske Krajine, ali potrebno je da se talijanska javnost o tome više obavješta.

Tu sam se sjelo koliko ima potoškoća u dobivanju izvještaja iz Istre i pomislio koliko bi bilo nužno da se provede jedna općenita izvještajna služba za sve novine. Ali dakako, sredstva, pomislih. Medjutim, Treves je nastavio toplijim tonom:

— Boli naroda su velike, fašizam postaje međunarodna snaga i dobiva najrazniji imena, no u biti to je uvijek nacionalistički militarizam i kapitalistički imperijalizam.

— Mi svi imamo interesa da se složimo u emigraciji i da noseći taj teški krst jače i snažnije branimo prava puka, koji pati kod nas jer mu oduzimalje fašizam hljeb i slobodu, kod vas jer mu krade jezik, slobodu i hljeb..

U sobi neobično prostranoj njegove su se riječi razlijevale blago i mirno. Počeli smo pričati o ličnim jacidima i moj je notes ostao u mom džepu nedirnut. Papiri su bili bijeli. Nijednog slova nisam napisao. Samo u srcu su mi se urezivale dublje Trevesove riječi, i dok je u kratkom času šutnje njegova misao tekla talijanskom radniku i seljaku, ja sam bio tako bliz našim dočicima i onim tihim selima i sve mi se pred oči dizao lik našeg pognutog seljaka, koji kopa onu grudu, daje svima sve što od njega traže, osim svog srca, koje tuče uvijek za slobodom...

— Arrivederci, caro amico, reče mi Treves... Dragovan Sepić.

stički militarizam i kapitalistički imperijalizam.

— Mi svi imamo interesa da se složimo u emigraciji i da noseći taj teški krst jače i snažnije branimo prava puka, koji pati kod nas jer mu oduzimalje fašizam hljeb i slobodu, kod vas jer mu krade jezik, slobodu i hljeb..

U sobi neobično prostranoj njegove su se riječi razlijevale blago i mirno. Počeli smo pričati o ličnim jacidima i moj je notes ostao u mom džepu nedirnut. Papiri su bili bijeli. Nijednog slova nisam napisao. Samo u srcu su mi se urezivale dublje Trevesove riječi, i dok je u kratkom času šutnje njegova misao tekla talijanskom radniku i seljaku, ja sam bio tako bliz našim dočicima i onim tihim selima i sve mi se pred oči dizao lik našeg pognutog seljaka, koji kopa onu grudu, daje svima sve što od njega traže, osim svog srca, koje tuče uvijek za slobodom...

— Arrivederci, caro amico, reče mi Treves... Dragovan Sepić.

JEDAN »SENZACIONALAN« PROCES U GORICI

Kako je fašistička štampa »otkrila« revoluciju.

Trst, jula. Fašistička štampa je donijela opširne senzacionalne članke o navodnim velikim otkrićima prevratne akcije u Goričkoj. Radi se o zapljeni velikih množina eksploziva u okolici Tolmina. »Il Piccolo«, kao »Il Popolo di Trieste« pisali su da je gorička kvestura poslije dugog i strpljivog istraživanja napokon uspjela da otkrije jednu grupu ljudi, koji su sakrivali velike količine eksploziva i snabdjevali s tim eksplozivom antifašističku revolucionarnu akciju. Na prve tragove naišla je policija povodom atentata na redakciju »Il Popolo di Trieste« i procesa, koji je bio s tim atentatom u vezi, i koji je doveo da strjeljanja u Bazovici. U procesu se navodno, konstatovalo, da su tajni agenti dobavljali atentatorima eksploziv iz nekih sela oko Tolmina. Policija je u tom kraju odmah povelu istragu, ali iz početka nije mogla ništa da otkrije. Tek lanjske godine doznala je policija da je sa stanice Sv. Lucija kod Tolmina bilo željeznicom ekspedirano u Genovu oko 32 kg eksploziva u jednom drvenom sanduku. Taj sanduk zapalio se u jednom magazinu na genoveškom kolodvoru i eksplodirao. Eksploziv je bio navodno namijenjen grupi antifašističkih revolucionara, kojoj je stajao na čelu Bonove, nedavno osuđen na smrt. Ali i poslije ovoga događaja nije se ipak moglo sigurno odrediti odakle je tačno taj eksploziv poslan i ko ga je poslao. Gorički kvestor Modestij poslao je u Tolminštinu čitavu četu tajnih agenata, koji su se predstavljali kao antifašisti i dolazili su u dodir sa seljacima. Tako je agent Mario Sposta došao u dodir sa seljakom Štefanom Lebanom, starim 31 godinu, iz Volčja. Kako su novine pisale Sposta je uspio da s Lebanom stupi u pregovore za nabavak 50 kvintala eksploziva i dogovorili su se, da će taj eksploziv uzeti automobilom u Rutama kod Kanala. Sposta je doveo svoj tovarni automobil, a tamo je već našao Lebanu i nakrcali su na automobil eksploziv. Kad su došli do Ročinja Sposta je zaustavio automobil i naredjampu se tamo našla jedna četa agenata, koji su Lebanu uhapsili, a eksploziv odnijeli u Kanal, te ga tamo zaplijenili.

U vezi s Lebanom bili su uhapseni Ivan Grbec, Ivan Kenda i Alojz Hvalica. Organima policije uspjelo je zaplijeniti pored onih 50 kvintala još 1.070 kg eksploziva. Taj je eksploziv bio odmah uništen. Konstatovalo se da je to bilistič vojničke fabrikacije. Policijski agenti istraživali su dalje s namjerom, da konstatuju nije li možda Leban s ostalim uhapšenima u vezi sa slavenskom antifašističkom organizacijom, ali to se nije moglo ustanoviti. Leban doduše nije mogao dokazati, da eksploziv ne bi bio njegov, i da nema skladišta takvog eksploziva. U istrazi je izjavio, da je taj eksploziv sabrao na bivšoj fronti, naročito oko potoka Doble.

Leban i ostali uhapseni bili su pred nekoliko dana dovedeni pred gorički tribunal, optuženi, da su u Volčju imali magazin sa 11 kvintala eksploziva i da su taj eksploziv prodavali tajno.

Već iz ovoga izvještaja fašističke štampe može da se vidi, kako se tu ne radi o nikakvoj senzacionalnoj političkoj revolucionarnoj akciji, jer iako se spominje veza sa Bovoneom, ta veza nije dokazana, a istotako nije dokazana ni veza slavenskom revolucionarnom organizacijom, koju fašistička štampa tako rado ističe. Kad bi policijske vlasti imale dokaza, da se radi o prevratnoj akciji, uhapseni bi bili predani specijalnom tribunalu na sudjenje. U stvari se radi o jednostavnom krijumčarenju eksplozivnog materijala, kojeg na bivšoj austrijsko-talijanskoj fronti ima još uvijek mnogo i stalno se sakuplja. Optuženi su eksplozivni materijal prodavali većinom za uporabu u industrijske svrhe, pa su radi toga bili i sudjeni, samo kao krijumčari. Proces sam nije bio ni izdaleka ovako senzacionalan kao ovi članci u fašističkoj štampi. Grbec i Leban osuđeni su svaki na 9 mjeseci zatvora i 500 lira globe, a Kenda i Hvalica su pušteni. Ali slučaj je ipak interesantan za ilustraciju fašističkog mentaliteta.

ARETACIJE V AJDOVŠČINI.

Gorica, jula 1932. Josip Križaj, 24 letni mladenić iz Ajdovščine, je bio u juniju poklican k vojaškim vajam. Kot zrakoplovec-pilot se je u Vidmu vkrcal na vojaški zrakoplov 25. junija, a se je nepričakovano odpejal v Jugoslavijo in priletel v Ljubljano. Že od 4 popoldne so orožniki jeli poizvedovati po Ajdovščini. V ponedeljek 25. junija so že uradno priznali, da ji mje drzni letalec pobegnil. V torek 28. pa so začeli z represalijami. Tako je imela Ajdovščina svoj poseben Vidov dan. Aretirali so očeta Jožefa, sestru Marico, njenega moža Jožefa Feigla, svaka Janeza Feigla in Rudolfa Braunika. Prišla je komisijska iz Gorice, ki je napravila dolgotrajno preiskavo pri vseh omenjenih in se pri drugih ki so v isti hiži. Očeta so kmalu izpustili, tako tudi Jožefa Feigla, a pridržali su Marico, Janeza Feigla in Braunika. Te so 29 junija odpejali v Gorico. O namenjenem pobegu slovenskega letalca niso domači nič vedeli. Nikomur ni govoril o tem, kar je pač tudi naravno. Zato so preiskave in aretacije le čin osvete in slegača sovraštva. Umljivo je, da je tiste dni vladalo po Ajdovščini in njeni okolici precejšnje razburjenje.

O TALIJANSKIM ARGUMENTIMA O — DALMACIJI

Pietre = kamenje; Suggeli e timbri = pečati; Storia = povijest; Lingua = jezik; Nomi = imena; Pronomi = prezimena; Ideali = ?; Leoni = staro kamenje; Vittorio Veneto = najveća bitka u svjetskom ratu.

Ljubidrag Garčina

»... Dele pietre di Venezia oltre mare e delle altre cose« — naslov je predavanja, koje je u Veroni održao slavni oratore sig. avv. Italo Donatelli, a što smo pri kraju našeg posljednjeg razmatranja spomenuli, obećavši, da ćemo o tim venecijanskim »pietrama« i ostalim stvarima (= altre cose) naknadno progovoriti.

Dakle, ovo, što sve Talijani navode kao »argumente«, koji »dokazuju« talijanstvo (!) Dalmacije:

U prvom redu su:

Pietre (kamenje). Kažu, da one pričaju čitavom svijetu o talijanstvu Dalmacije... Ili: »... in Dalmazia anche le pietre parlate italiano« (ulomak iz dopisa nekog Iliricus-a povodom izleta azuraca-modrujaca u Zadar). Ova argument, kao rezultat usijanih moždžana, odbacujemo, ili može da posluži kao jedna interesantna tema onima, koji se bave riješavanjem okultističkih i psiholoških problema.

Chiese (crkve). »Le chiese in Dalmazia sono così belle, così italiane, così nel loro spirito...« (Navod iz istog Iliricusovog članka). Da li je stil dalmatinskih crkava »talijanski« ili kakav drugi (španjolski) to je pitanje, koje talijanskim analfabetima ne treba predočavati, jer oni bi, po svojoj makaronskoj megalomaniji, i bizantinski stil, kad bi se manifestirao u Dalmaciji, uzeli pod svoje. Što u našim crkvama na Primorju (ne svima!) vlada »njihov« duh (latinski?) zasluža je donekle našeg jugoslovenskog svećenstva, koje ma da i ima pravo da se služi svojim staroslavenskim jezikom i glagolicom, svejedno služi službu Božju na tudjem (Bogu milom) latinskom jeziku. No, međutim, narod ni kroz hiljadu i više godina nije prestao da se utiče Bogu na svojem narodnom slavenskom jeziku. (Ne navodimo drugo do li praprevnu božičnu pjesmu »U sve vrime godišće«. A crkvene knjige, koje su se štampale u samoj Veneciji na ilirsko-slovenskom jeziku, lingua illirico-slava?)

Stile. — L'architettura. Čudnih li navoda. Zato što je na pr. neka krovinjara na Visu nalik na neki čepenač, recimo, u Bari-u, ili što neki prozor na nekoj kući, recimo, u Korčulj potsjedja na sličan prozor na kući u Kanalu Ponte degli Sospiri — zato, da se Italija može pozivati o svoje pravo na Dalmaciju! Taman toliko, kao kad bi se mi s istih »razloga«, pozivali na istočno apeninsk obalu.

L'Architettura e civiltà. »Non è l'architettura una manifestazione preponderante ed essenziale di una civiltà??« — patetičnim i retoričarskim tonom pita jedan bezimenni zaneženjak ocijenjujući i prikazujući svijetu Biškotinjstvu »naučnu« knjigu »Sull' italianità della Dalmazia«. Ni po jada, kad bi smo makar od te »arhitekture« u našim primorskim gradovima nešto i vidjeli, o čemu bismo mogli reći, da su Mlečići podigli svojim parama; do jedna stijena uzidana je našim znojem, nakvašena je našom krvlju.

Leoni (lavovi). Vrlo važna tačka o koju se Talijani upiru da pokažu svoje pravo na Dalmaciju! Ima ih, da. Ali što ni do danas nisu svršili na gomilu stijenja ili u more (kao što su to Talijani učinili sa našim spomenicima u Istri i Dalmaciji za vrijeme okupacije, na pr. spomenik Viškim vrnacima, koji su utopili u more) samo je znak visokog stupnja naše kulturne svijesti i tolerancije. Po Dalmaciji, zemlji koja je bila meta vječitog zalijetanja osvajačkih naroda ostavili su i Fenici, i stari Greci i Napoleonovi Francuzi, i ostali narodi, koji su dulje ili kraće njom vladali — svoje spomenike, spomene da su bili: samo s time, što su spomenici svih tih prolaznika od nekakve koristi (na pr. ceste koje su podigli Napoleonovi Francuzi). Lavovi mogu biti i neke vrsti memento. Ipak oni su bijedni

ostatci jedne kulture, koja je na izdisanju. A kakvih ima i na grčkoj Kreti i na grčkom Krfu. Ne bojimo se tih strašnih lavova, Ali ipak skinućemo ih, moramo ih kad — tad da skinemo; njihovo je mjesto u muzeju pored egipatskih mumija i rimskih sarkofaga.

»Dolje sa mletačkim lavom...«

»Dajte nam ploču Kralja Tomislava!...« kliče i naš Veliki Pjesnik Jeretov. —

Asini (magarci) — u jednu riječ: Fauna. Neki je pošao čak tako daleko, da je, govoreći o zajedničkoj fauni, koja uspijeva po obalama »talijanskog jezera«, kao najeklatantiji primjer izneo baš jadrano magare (asino). »Magarci mogu da žive samo u Italiji i Dalmaciji«. Istina, samo što je talijanska pasmina magaraca drukčija od dalmatinskih: talijanski su veći, visoki kao i konji. Po svemu su slični konjima, jedino što imaju sivu dlaku.

Storia (povijest). Narod koji danas čak samovoljno proglašuje Talijanom i jednog velikog Francuza, kao što je to bio Napoleon Bonaparte, nije, onda, čudo da negira slavenstvo Dalmacije, da proglašuje Talijanima dalmatinske Slavene. (To o Napoleonu, da je on Talijan, pisala je »La Volonta« u broju od 3. aprila o. g.: »... magnificare italiani; Napoleone... mai fu disgiunta dalla storia di Roma, di Venezia e d' Italia...« — (sa predavanja Dr. Carla Cilionu u Veroni 18. marta o. g.).

Da čujemo što su drugi o tom kazali, i to rođeni Talijani, u vremenima kad Italiju nije bio obuzeo još delirijum; dok je vladala trezvenost i razbor. Eto:

»Mlečani da zavladaju Istru i Dalmacijom morali su svoje gospodstvo uzdržati uvijek mačem, budući da im se je domaće stanovništvo opiralo.« — (Dizionario coreografico dell' Italia, sv. IV. fol. 430-432).

»Gli Italiani di Dalmazia sono meno di ventimilla (danas ih nema ni potpunih pet hiljada!) in mezzo ad una popolazione di cinquecentomila abitanti slavi« — (rimska »Tribuna«, br. 261 iz god. 1901). To isto je pisao i talijanski list »Caffaro« 2. XII. 1895, a to je potvrdio i profesor Pullè u »Profilo antropologico d' Italia«, Dabome da bi danas fašistima-talijanima i uvaženi prof. Pullè bio »rinnegato«, kao što im je »rinnegato« i »fuoruscito« uvaženi državnik gosp. Carlo grof Sforza, kao u ostalom i svaki pravdoljubivi Talijan, koji žive za granicom svoje nesrećene domovine.

Talijanski zastupnik Oddino Morgani proputovavši našim Primorjem: Istrom i Dalmacijom, napisao je u rimskoj »Avanti« članak, u kojem priznaje zakonitost i pravednost hrvatske borbe, dok onu »italinissimā« naziva idejom koja umire« (Il Piccolo, br. 6474, god. 1899).

Mogli bi takvih citata iz spisa rođenih Talijana navesti na desetine hiljada. Dovoljno je i to.

Veliki Slaven Masaryk u jednom svom spisu napisao je ove riječi: »Nedostojno je naroda da na laži osniva svoju historiju«. Nedostojno je i Talijana, da na laži i mistifikacijama baziraju svoje »pravo« na Istru i Dalmaciju.

Slaveni i njihovi praoci: Iliri živjeli su na obalama Jadranskog mora, kad se nije znalo ni da postoji rimska imperijalistička aždaja: Rim.

Jugoslaveni su živjeli u Dalmaciji, Istri i Goričkoj kad Italiji nije bilo ni spomena, kad je ona bila fantom.

Iliri, praoci jadranskih Slavena, živjeli su na obalama jadranskim i prije Feničana, i prije doklačenih helenskih leventi i rimskih razbojničkih intruza.

U Dalmaciju se bijahu na prevaru uvukli, pa prema tome i ostali kao kukavice na tudjem gnijezdu. Rimljani za Demetrija ilirskog.

U Dalmaciju se bijahu podlo usuljali Mlečići za vlade Krešimirovića: Gojislava, Krešimira i Svetoslava, iskoristivši njihovu neslogu, pogazivši »savezničku« riječ i pomoću obećanu dvojici braće u borbi prema trećemu.

U Dalmaciju, a i u Istru, po uzoru na svoje »prečasnice«, uljega je, usuljala se, uvukla se, najzad, i Italija 1918. god.

Da nastavimo s daljnim »argumentima«: **Cultura, arte, civiltà...** concolorano a testimoniare... Kad Talijani kažu da »anche il Mediterraneo è italiano«, da se i u zemljama oko sredozenog mora (dakle i u Grčkoj? Francuskoj? Španiji?) odraduje talijanska kultura, civilizacija i tome slično, čudo li je onda kad kažu »che la civiltà della Dalmazia possiede profonde tradizioni italiche« i negiraju postojanje slavenske svijesti, tradicije, kulture, civilizacije i povijesti?

Gosp. T. Manojlović, koji se je tu skoro bavio u Splitu, izjavio je preko jednog srblskog lista, da su u Dalmaciji, doduše, duboko »uvriježene mediteranske tradicije, ali koje nisu talijanske. I nato je neki oštromni piskaralo »Roda« (= cicogna!) prelo »jednog talijanskog bombastičnog listića slavodobitno zaključnuo, da je »ulovio« (ne abbiamo pescate due) dvije stvari (cose) u izjavi g. T. M., kojima i sam g. M. svjedoči, da Dalmacija zaista posjeduje — mediteransku kulturu. Pustog li lova! Du-beke li oštromnosti!

Da li se smije, da li se može mediteranska kultura identifikovati sa talijanskom???

Egregio signore »Roda-cicogna« svoju oštromnu kontempliciju završava: »a noi pare che il Manojlović sia illogico e ridicolo« — pa, eto s istim riječima možemo da kažemo i mi svim tim talijanskim rodama-čikonja, dok tvrde, da je mediteranska kultura adekvatna talijanskoj, da su više nego ridikuli.

Lingua (jezik). »Fino al 1800 in tutto Litorale Ilirico (Dalmazia i Istra?) si parlava, si scriveva, si legalizzava esclusivamente in italiano...« piše, u težnji da doprinese još jedan »argumentat« »sull' italianità della Dalmazia« u knjizi takvog imena učeni gospodin Biškotini.

Da je inteligencija govorila i pisala, više ili manje, talijanski, o tom nema spora, kad je već bila inteligentna i znala je pored svog materinjeg srpskohrvatskog i taj strani jezik, naučen najčešće u školama. A narod? (plebe bassa)?

Kako se je »škrivalo«, »parlalo« i »legalizalo« prije te zlokobne 1800. godine, neka posluži ovaj primjer. Dokument potiče iz god. 1739., a napisan je čistim »toskanskim« dijalektom, a upravljen je sa strane zadarskih seljaka mletačkom generalnom providuru A. Cavalli-u. Dokument je jedna molba, od koje vjerno prema originalu donosimo završetak:

»Salutado te tuti morlacci, kapitani, rambaşa causi, barjaktari del Kotaro, e tute nuštre done kon dica nuštra!«

Basta!

Nomi (imena). Da čak taj čudni narod i krsna imena dalmatinskog pučanstva navodj kao »argumentat« nije čuda, kad oni, već rimokatoličku crkvu smatraju talijanskom religijom, a rimokatolicizam identifikuju s talijanstvom — osobito nakon lateranskog pakta. (kad su čak crkvene zastave u Italiji zamijenjene sa talijanskim). Samo što oni prešućuju naša narodna imena, kojih je puna naša stara dalmatinska književnost. Dunque!

Pronomi (prezimena). Što se ovoga »argumenta« tiče oni su kratki: talijanska imena Austrija je prevela na -ič.

U služ. listu zadarske nadbiskupije od 8. IV. 1882., na str. 8 ima članak o zasjedanju djec. sinoda 1664. god. pod predsjedništvom ondašnjeg nadbiskupa T. Balbi-a. U tom članku navedena su imena sviju župnika stare zadarske nadbis. iz onoga vremena (kad je vladala Venecija!), i, za divno čudo, prezimena sviju svećenika isključivo su sva hrvatska, na -ič.

Najaktivniji slavenofob u Italiji, urednik jednog revolverblata, gosp. E. Kozelsky (no tal. Coselschi!) ma da ima čisto slavensko ime (vjеровatno poljsko) ipak se osjeća Talijanom, i to još kakovim, što nam je i shvatljivo, jer gori je puterica od Turčina.

Caloroso consenso del popolo Dalmato (goruća privola dalmatinskog puka), da ga Italija »oslobodi«. Ko su ti »kalorožni dalmatinci?« Da nije to onih par dišperatnih optanata i ostalih konfidenata? Gosp. Roda-čikonja vjeruje da je dalmatinska duša »in antagonismo collo spirito jugoslavo«, pa, radi toga misli, da bi njegovi konpatrijoti mogli što napicati u mutnom, kad bi izbila zavada između nas samih... Pustih li želja!

Suggeli e timbri (= pečati i pečati). Glasovita šijenca Biškotini-a definire e documentare l' italianità della Dalm. došao je čak na spasonosnu ideju da u more »argumentata« ubaci i ovaj vrlo važan »argumentat« s timbrima i sigelima, pa je u svojoj, već spomenutoj, »naučnoj« monografiji iznio, s grdnom mukom i skrajnim naporom, ništa manje, nego 140 tabl sa otiscima pečata »degli ordinariati, delle curie, delle congregazioni« itd., da i to posluži, kako kaže, »come una verace, documentata e profonda testimonianza sull' italianità ecc.«

»Vorremo ora sapere — patetičnim, pigmejskim poklikom pita se piscac nakon toga, — che cosa i jugoslavi possono contrapporre davanti simile evidenza?« Što? Evidentno da je nije pri sebi taj sakupljač otisaka latinskih pečata rimokatoličkih župnih ureda!

Vittorio Veneto. Ma da ovo nije stvarni »argumentat«, sama pobjeda (!) vitorijovenetska pruža pravo Talijanima na — Dalmaciju. (Salta in banco!). Neki zaneženjak po imenu Piero Bolzon u svom napisu »Imperativo adriatico« piše: »come la Francia ha diritto di esaltare la Marna e noi Vittorio Veneto...« itd.

Costumi (narodna nošnja). Ovaj »argumentat« nemoguće je prikazati riječima, trebalo bi reprodukovati koju sliku (koje stoje preda mnom) snimljenu u Italiji prigodom raznih svečanosti, u kojima imadu učešća i »prestavnici« Dalmacije, pa da se vide u slici zadarske »šiniorine« obučene u konavoska i kninska narodna odijela. Dakle originalna »barbarska« narodna nošnja!

Već spomenuti Piero Bolzon, zanijet ratnom groznicom, nastalom, zacijelo, na temelju »argumentata« kliče: »la guerra non è finita«. A gosp. Kozelsky opet mudruje: »E se a Spalato il Palazzo di Diocleziano attende il tricolore di Vittorio Veneto, il diritto della nostra Patria...«

Povera gente, esuberante di fantasia. Da Duh sveti, Spirito Santo, sidje vrhu njih. Amen.

Ljubidrag Garčina.

VELIKE PROMJENE U FAŠISTIČKOJ VLADI.

Trst, jula 1932. — Mussolini je rekonstruirao svoju vladu. Išli su iz vlade ministri: vanjskih poslova Grandi, finansija Mosconi, korporacija Bottai, pravde Rocco i prosvjete Giuliano. Ministarstvo vanjskih poslova i korporacija preuze je Mussolini sam, a na položaje ministra finansija, prosvjete i pravde postavio je Junga, Francisa i Ercolea, sve manje poznata lica. Do rekonstrukcije je došlo zbog ozbiljne krize u vladi, koja je nastala najprije radi velikih neuspjeha, koje je doživio Grandi u Lausanne na konferenciji za reparacije, gdje je talijanska teza sasvim propala, a pored toga između Francuske i Engleske sklopljen je sporazum, za koji Italija nije ništa znala i koji za njezinu vanjsku politiku znači težak udarac. Zato je Grandi morao iz vlade. S njime je u Lausanne bio i Mosconi ministar finansija, koji je imao da nadje zajam, ali ga nije našao, a finansije u Italiji nalaze se u očajnom stanju. Ministar pravde Roco veoma zaslužan za fašizam, jer je izmislio Specijalni tribunal i kaznu smrti morao je takodjer iz vlade, jer nije Mussoliniju bila po volji njegova politika prema Vatikanu. Rocco je naime imao da provodi Lateranski sporazum. Bottai, koji je mislio da će preporučiti Italiju svojim korporativizmom sasvim se nasukao i doživio je veliku blamažu svojim korporativnim eksperimentima, pa je zato morao i on iz vlade. Giuliano nije bio u stanju, da od talijanske škole stvori fašističku školu kako si to zamišlja Mussolini, i morao je da izide takodjer iz vlade. Medjutim time Mussolini nije riješio krizu, koja muči fašizam. Iz vlade je ispalo i desetak državnih podsekretara, koji zamjenjuju ministre, pa je među ostalim iskočio i Giunta (junak od tršćanskog »Balkana«), koji je bio podsekretar u predsjedništvu vlade, to jest desna ruka Mussolinijeva. Pao je i on u nemilost i njegovo bacanje iz vlade izazvalo je među fašistima u Juljskoj Krajini, veliko zaprepaštenje.

ZAPLJENA ORUŽJA U ISTRJI I GORICI.

Trst, jula 1932. Pokrajinske uprave u Trstu, Gorici, Pulji i Rijeci bile su već god. 1930 pred poznatim procesom u Trstu, koji je završen streljanjem četvorice naših sunarodnjaka u Bazovici, izdale nalog, da se stanovništvu Juljske krajine oduzme oružje. Pučanstvo je bilo pozvano, da prijavi koliko ima lovačkih pušaka i drugog oružja. Moralo se prijaviti i razno staro oružje, kao puške, kubure, sablje, mačevi itd. Patrole karabinjera i fašističkih milicionera vršile su premetačine po kućama. Seljacima su oduzimate lovačke puške, stare kremenjače, pa i ono neuporabivo starinsko oružje, koje su seljaci čuvali kao obitejsku uspomenu. Odnosni su im čak i kuhinjski noževi. Prefektura u Gorici ovih dana je objavila saopćenje u kojem se ističe, da je u goričkoj pokrajini od prosinca 1930. god. do danas prikupljeno od privatnika mnogo ratnog oružja, talijanske i strane provenijencije. Vojničke puške i bajunete stanovnici ove pokrajine su nabavili za vrijeme rata i za vrijeme primirja, što je i razumljivo, jer se teritorij goričke pokrajine nalazi u ratnoj zoni. Kasnije su većinom sve ove vojničke puške preuđene i upotrebljavane kao vojničke puške, ali ipak sve prikupljeno oružje ne će, kako prefektura javlja, biti vraćeno privatnicima, jer se smatra da su ga oni na nedopusšten način nabavljali. Ovo oružje se konfiscira i prelazi u vlasništvo države pošto ono, koje je talijanske provenijencije neosporno pripada državi, a ono stranog porijekla smatra se kao ratni plijen. Konfiscira se i oružje koje ima ma kakovu historijsku ili umjetličku vrijednost.

STROKOVNE ŠOLE ZA POITALIJANJEVANJE.

Trst, jula 1932. V Trstu je bil osnovan »konzorcij za strokovno izobrazbo«, ki s pomoću prosvetnoga ministarstva, pokrajinskih uprav in občin vzdržuje strokovne tečajje v slovenskih vaseh. Namen teh tečajjev je, da se naučijo italijansko tudi mladeniči od 15 let naprej, ki so obiskovali samo slovensko šolo. Na tečajjih bi morali poučevati mladeniče v njihovi stroki, mizarstvu, krojaštvu, zidarstvu itd., v resnici pa jih učijo samo italijansčino, ker ne poznajo dovolj jezika, da bi lahko sledili tečajem. Doslej so se vršili takšni tečajji v Dolini pri Trstu, v Nabrežini, na Občinah, v Sežani, Dutovljah, v Senožcah, v Postojni in v Šent Petru. Zdej se bodo osnovali tečajji tudi za dekleta, in sicer v Postojni, Sežani in na Občinah. V jeseni se bodo odprli novi tečajji na Rodiku. Pozneje pridejo na vrsto Škofije, Zgonik, Vreme, Hrenovice, Slavina in Šmilhel.

TRGOVINA V TRSTU PROPADA.

Trst, jula 1932. V Trstu se je zadnji čas zelo opazilo, da stoje zaprti obširni lokali manufakturne tvrdke Achille Gentilli, ki je zaposlaval okrog 200 oseb. Tvrdka Weiss na Korsu je zaprta že dolgo časa. Tudi Oehler je na tem, da preneha poslovati. Po mestu govoriyo, da je ravnatelj Oehlerja v protest proti nesporazmernim davkom nesel neki večer ključ na financo, ki ga je prosila, naj nikar ne zapre. (Tako ljudstvo po svoje zлага epos o propadu Trsta). Dalje se govori, da bo Dreherjeva pivovarna prenehala z delom. V likvidaciji se nahaja hotel Regina v posloplju nekdanjega »Balkana«; podobno je s hotelom »Albergo Corso«.

PROMJENA SLAVENSKIH PREZIMENA I OLIMPIJADA U LOS ANGELESU.

Trst, jula 1932. »Il Piccolo della sera« donosi vijest iz Kopra, u kojoj kaže, da proces promjene prezimena sa slavenskog na talijanski oblik u Kopru i okolici slabo napreduje. I u Kopru ima vrlo mnogo prezimena koja nemaju talijanski zvuk. Tako se dogodilo i to, kaže »Piccolo della sera«, da je na Olimpijadi u Los Angeles Kopar poslao četru veslača, koji nijedan nemaju talijansko prezime: Prezimena tih veslača nisu, kaže taj list, florentinska: Parovel, Placer, Divora, Šker, Vatovac. »Piccolo« inzistira da municijip ili prefektura izvide malo i poduzmu energične mjere da bi Kopar postao po prezimenu talijanski, kad je to već tako lako moguće, otkako postoji zakon o promjeni prezimena...

ITALIA REDENTA« ZBIRA SREDSTVA ZA ASIMILACIJU SLOVENSKE DECE

Trst, jula 1932. Italijanska šolska družba »Italia Redenta« si u zadnjem času mnogo prizadeva, da bi okrepla svoj finančni položaj, ki je kakor znano zaradi stalnega nazadovanja prostovoljnih prispevkov, zelo kritičen. Vodstvo družbe je sedaj ustanovilo takozvane patronate za svoje šole. Patronati pa seveda stancjo po 6000 lir. S tem računajo, da bodo za prihodnje šolsko leto nabrali dovolj finančnih sredstev za nadaljevanje svojega raznarodovalnega dela v obmejnih pokrajinah, zlasti na Goriškem in na Krasu. Kljub veliki propagandi pa so si dosedaj pridobili le nekaj patronatov. Prvega je odkupila milanska občina. Milanski podestat je določil 120.000 lir rente v korist družbe. V zadnjih dneh so prejeli zatrdila, da bo ustanovljenih še pet patronatov v južni Tirolski in na Goriškem. Med drugim dobi šola, ki jo ima družba v Ronkih ime »Citta di Milano«. Šoli v Vrtojbi in Podgradu bosta prav tako v kratkem prejeli patronat.

TRŽAŠKI »BALKAN« IN FAŠISTIČKA RAZSTAVA

Trst, jula 1932. Ob priliki proslave desetletnice fašističnoga pohoda v Rim, se bodo v vseh večjih italijanskih mestih vršile »razstave fašistične revolucije.« Priprave za razstavo so že davno v teku in skoro že zaključene. Na njih bo izloženo vse, karkoli spominja na fašistične kazenske pohode. Takšna razstava se bo vršila tudi v Trstu. Pretekli teden so si jo že ogledali predstavniki političnih in vojaških oblastev, kakor prefekt, poveljnik divizije, župan, policijski upravnik in drugi. Ugotovili so, da je razstava v polnem redu. Njihovo oko je postalo pozorno na vrsto fotografij, ki kaže pozij »Narodnega doma« v Trstu. Na slikah se vidi zborovanje na glavnom trgu, nato pohod proti Balkanu, ki ga vodi Fr. Giunta. Nato naskok na hotel »Balkan«. Druge slike kažejo zopet Narodni dom v plamenih. Na razstavi je tudi stara avstrijska puška, ki so jo baje našli med razvalinami Narodnega doma. Ta puška govori pred vsem svetom, da je bil Narodni dom tisti, ki je napadel fašiste in ne oni njega!

POITALIJANJEVANJE PRIIMKOV TUDI V KRMINU.

Gorica, jula 1932. Goriški prefekt je v zadnjem času podpisal celo vrsto dekretov, s katerimi so bili poitalijančeni slovenski priimki na Goriškem. Te dni je bil objavljen prvi seznam teh priimkov. Za začetek sistematičnega prekrščevanja so bila spremenjena imena ob skrajni meji ozemlja, na katerem je kompaktno naseljeno slovensko ljudstvo. Poitalijančeni so bili slovenski priimki Ambrožič v Ambrosi, Boštjančič v Bastiani, Mavrič v Mauri, Cencič v Cenci i tako dalje.

KAKO JE KONFINIRANEM ŽUPNIKU REJECU?

Gorica, jula 1932. Župnik Ivan Rejec, ki je bil konfiniran lansko leto, živi v Južni Italiji v kraju Mantefusco. Svojo usodo prenaša silno vdano in je vedno kljub šibkemu zdravju dobrega duha. Čas uporablja za studij.

ZARADI BEGA ČEZ MEJO.

Gorica, jula 1932. Goriški karabinerji so prijavili 21-letnega Vladimirja Abrama iz Škrbine pri Komnu goriškemu sodišču, češ da je brez potrebnega potnega lista zbežal čez mejo. Njegov beg ni političnega značaja. Abramu so pred kratkim s prefekturim dekretom spremenili priimek v Abrami.

DRUŽINE V JULJSKI KRAJINI SE KRCIJO.

Trst, jula 1932. Buletin, ki ga izdaja rimski centralni institut za statistiko, je te dne objavil med drugim tudi podatke o številu rodbin in njihovih članov. Med drugim so dognali, da je znašalo leta 1921 štjevalo članov posameznih rodbin v Juljski Krajini skupno z Zadramo povprečno po 4.4 ljudi. Ta indeks se je sedaj po zadnjem štetju v l. 1931. znižal na 4.1.

Razne vijesti

DVA PREDLOGA

(V RAZMIŠLJANJE NAŠIM ORGANIZACIJAM).

Tisk je sila, s katero naša emigracija le premalo računa. Vem, ni krivo temu morda vodstvo emigrantskih organizacij; večji del krivde nosi nerazumljiva nezavednost naših ljudi, ob kateri se razbije vsak poizkus, da bi prišli do močnejšega tiska. Tako vidimo, da mi, ki smo sinovi tistega dela našega naroda, ki je vzdrževal v razmerju s svojimi brati največ časopisov, ne moremo obdržati v emigraciji niti enega rednega tednika. To je sramotni madež, ki pada na našo emigraciju. Npreracunanana pa je škoda, ki nastaja s to našo malomarnostjo, da ne uporabljamo v našem boju tiska. Namesto da bi imeli mi obširen tednik, kateremu bi bil obstoj zagotovljen, poleg tega pa založbo brošur, slik, razglednic in drugega propagandnega materijala, doživljamo težko borbo naše drage »Istre« za njen obstoj. Ponavila se žalostna zgodovina »Primorskega Glasa«, ki ga je ubila nezavednost naših ljudi v emigraciji, ki se niso zavedali dolžnosti do svojih bratov prepuščenih doma v Juljski Krajini žalostni usodi. Naše ljudstvo, ki je hlavno čitalo Primorski Glas, ki je našel pot tudi čez mejo, nam ne bo nikoli odpustio, da smo ga oropali edine tolažbe, edinega časopisa, ki jim je prinašal čiste resnice in jim utrjeval vero. Zaman so bile takrat vse okrožnice in vsi pozivi; naša emigracija je ostala komodna in je tako »Primorski Glas« ubila. Zai, da ni še čas, da bi mogli povedati kaj je skušali napraviti in kaj je napravilo naše priprosto, a zavedno ljudstvo na Primorskem, da bi ohranilo pri življenju časopis, ki ga je moralo čitati v veliki nevarnosti skrivanja; časopis, ki jim je prinesel vero v svobodo. Oni so bili navezani na »Primorski Glas« s vezjo, ki jo ustvarja veliko trpljenje.

Danes čitamo pozive »Istre«, da naj je rešimo z rednim plačevanjem naročnine. V tem trenutku je dolžnost vsakega posameznika, da izpolni svoje obveze; da plača naročnino za list, da opomni na plačilo naročnine tudi svojega znanca in prijatelja. Dolžnost vsakega posameznika je, da agitira za »Istro«, da ji pridobiva novih naročnikov, da ob vsaki prilichnosti zbere za »Istrin« tiskovni fond kak dinar.

Veliko nalogo pri utrditvi našega tiska imajo ljudi naše organizacije. Emigrantska društva so povečini agilna; nekatera delajo v sedanjih vročih dneh s tako vnemo, da vzbujajo občudovanje. Dokaz je to, da je v naših organizacijah zbrano mnogo zdravje in čile moči. Pač pa se mi zdi, da se se vse organizacije v svojem delu osredotočile v cilj ki so si jih postavile v kraju svojega delovanja. Tako so vse energije nekaterih organizacij (razen v internetnem delu pri sestankih in predavanjih) položene v rešavanje socijalnih pblemov emigrantov, ki se zbirajo v dotičnem kraju. Skrbi se za hrano, prenočišče, obleko, in službo beguncem in priznati je treba, da dosegaio nekatere naše edince v tem lepe uspehe. Kakor je to delo važno in potrebno, ni pa edino. — Pri tem socialnem in humanitarnem delu nesememo pozabiti na delo za našo borbo proti fašizmu in za svobodo našega ljudstva. In kdor pozablja na naš tisk, tisti onemogoča našo borbo.

Zato dajem našim organizacijam v razmišljanje in v izvedbo sledeče nasvete.

Vsaka organizacija naj prevzeme skrb za »Istro« v svojem kraju in bližnjem okolišu. V dravski banovini so naše emigrantske organizacije precej dobro razpredene tako, da bi se dalo razdeliti ozemlje cele banovine med društva. Naša organizacija v Trbovljah je n. pr. iz lastne inicijative prevzela ozemlje od Litije do Zidanega mosta. Kako na se ta skrb izvede? Uprava »Istre« pošlje društvu seznam vseh naročnikov na dotičnem ozemlju društvu, ki je prevzela skrb. V seznamu je napisano kdaj in koliko naročnine je vplačal vsak naročnik. Na podlagi takega seznama je mogoča potem pri nemarnežih in zamudnikih osebna intervencija funkcionerov društva ali kakega člana. V oddaljenejših krajih bi društvo dobilo kakega znanega in zanesljivega emigranta, ki bi bil voljan opozoriti v lepi obliki svoje rojake na zanemarjeno dolžnost. In če bi tak »Skrbnik« zamogel zamudniku izročiti ob blagohotni opozoritvi še položnico, sem prepričan, da bi se zamudnik te položnice takoj poslušil. To je veliko in podrobno delo, a je potrebno, da utrdimo položaj »Istre« in omogočimo njeno redno izhajanje in mogoče še kako drugo tiskovno akcijo. Le s takim konkretnim delom bodo naše organizacije in njihovi posamezni člani omogočili, da se bo naša emigracija posluževala v svoji borbi tudi tiska.

Drugi predlog: Zbirajmo za tiskovni sklad »Istre«. V tem mi menda ne bo treba porabljati preveč besed. Prilik za zbiranje se nudi sto in sto. Naše organizacije pa naj si postavijo v program: Eno prireditve na leto za naš tiskovni fond. Kjer pa razmere ne dopuščajo več kot ene prireditve na leto naj se del čistega dobička posveti tiskovnemu fondu.

Emigranti se moramo zavedati važnosti tiska in moramo za tisk žrtvovati!

FOND »ISTRE«

U posljednje vrijeme upravu našeg lista muče teške brige: kako da list održi, kako da ga spasi od propasti, koja mu prijeti krivnjom nesavjesnih pretplatnika. O toj žalosnoj pojavi našeg emigrantstva bilo je već u našem listu dovoljno govora i ne kanimo da opetujemo ono, što smo već nebrojeno puta naglasili. Naša uprava ipak neće dozvoliti da list propadne i učinit će sve napore, koji su njezinaj snazi, da »Istru« spasi. Prva stvar, koju će provesti, bit će energično utjerivanje zaostalih pretplata, a druga

stvaranje fonda dobrovoljnih doprinosa za izdržavanje lista »Istre«.

Kad se pogledaju antifašistički listovi, koji izlaze u Parizu i u Americi nailazi se na naročito obilne rubrike, u kojima su izneseni dobrovoljni doprinosi emigranta i emigrantskih organizacija za izdavanje tih listova. Te su rubrike uvijek obilne i kratake imena emigranta, koji se žrtvuju i daju makar i mali doprinos, koliko mogu, da im se štampa održi i da se tako nastavi ona borba, koju štampa vodi. I kod nas može takva akcija da uspije, mi smo sigurni, da će i uspjeti. S nekoliko strana upozoravaju nas u posljednje vrijeme prijatelji lista, da tu akciju pokrenemo i uvjeravaju nas da neće ostati bez uspjeha, jer još ima mnogo čitatelja i prijatelja lista, koji vide u »Istri« našu najaktivniju i najborbeniju stanicu emigrantskog života, koja ne smije propasti.

Mi smo zato odlučili, da pokrenemo Fond »Istre«. Otvaramo ga danas jednim doprinosom, koji nam je poslan od zagrebačke emigrantske zadruge Istarski Dom. Neka taj doprinos otvori što obilniju listu daljnjih doprinosa organizacija i privatnika.

To je danas jedini način, kojim će se »Istri« osigurati bar jedan dio sredstava za egzistenciju.

Mi ćemo u ovoj rubrici donositi imena darovatelja po njihovoj želji, ili potpuna imena ili početna slova ili neku drugu šifru. Svako neka nam to javi, da ne bi bilo neprilika. Molimo sve one, koji žele da naša akcija uspije, da priskoče u pomoć i da upozore i druge, kako će učiniti lijep i koristan gest prema jednom listu Jugoslovena pod Italijom.

Kanimo doskora opet štampatj list svakog tjedna. Ako uspije ova akcija možda će u augustu »Istra« opet redovito izlaziti.

U Fond »Istre« darovali su:
Zadruga Istarski dom, Zagreb, Din 250.—
KLIC JUGOSLOVANSKIM EMIGRANTOM

Bratje in sestre zemlje ob valovih Jadrana in sinje Sočel Bog z vami!

V lepi zemlji svobodnjega rodu vam srce utripa in čaka vstajenja poniženih in osleparjenih očetov in mater, bratov in sestra, ki prenašajo potrpežljivo jarem besnega sovraštva potomcev poganskega Rima.

Rastreseni po mestih in vaseh Jugoslavije nosite v sebi gorko ljubezen do mater, ki so vas rodile in dojile, do zemlje, ki vas je redila, do solca, ki vas je ogrevalo, do ognjišč, ki so vas grela, do govornice, ki ste jo besedovali, do pesmi, ki je žuborela iz vaših grl ob tihih večerih na vasi, ob zatonu solca, ki še vedno zahaja krvavo.

Z bregov Istre vstaja duh Vladimira, iznad Bazovice se dvigajo junaške postave štirih ljubečih sinov, zvestih zaročencev primorske zemlje. Vsi ti nas dramijo, da bi vstali i vztrajali v veri, upanju in ljubezni za dom in rod; oni so naše poročstvo, da nekoč lahko zopet poljubimo zemljo, ki jo je napojila njihova kri. Morda je ta dan še daleč, morda je blizu. V nas vseh je pa le vera, v nas plamtli upanje in naša ljubezen, v ognju razvreta, naj bo poročstvo našemu domu, da ga nismo nevretni.

Prisega naša naj bo vsem sveta in naj ne bo odpadnika med nami! Bratje in sestre, do takrat nosite v sebi neprestano Golgotu svojih dragih, ki jih tlačit tujecl!

Ob bistri Savinji v Laškem se bomo zbrali dne 7. avgusta. V veri svojih očetov se bomo skupno pomolili za svoje drage. Ta dan manifestirajmo, da nismo pozabili nanje, na tiste, ki trpe na Liparih in v rimskih ječah. Iz src se nam bo izlila ta dan skupna ljubezen do našega roda, da se bo svet prepričal, da smo sinovi bregov Jadrana in Soče vredni mater, ki so nas rodile in vredno te mučeniške zemlje, ki nas je redila, da smo preizkušeni in trpljenju tudi pripravljani, dati zanjo svojo kri.

Bratje in sestre, 7. avgusta letos v Laško!

Za emigrantski izlet v Laško je dovoljena na železnih polovičah vožnja. Natančni spored bomo še priročili pravočasno. Fridite vsi!

»Orjem«, Laško.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADIŠTE NAJMODERNIJH PRVORAZREDNIH ENGLJSKIH ŠTOFOVA

KOLONIJA ISTARSKOG AKAD. KLUBA IZ ZAGREBA U KRKU.

KULTURNI FERIJALNI PROGRAM.

Zagreb, 26. VII.

Svakog ljeta, kada svrši školska godina i započinu praznici djaci i studenti, oni iz Zagreba i oni koji u Zagrebu borave samo na naukama, razbježe se u većini tuda koji. Jedni ostavljaju grad da proborave praznike na moru ili negdje u kakvom lijepom gorskom predjelu, drugi opet pojure svojim da kod kuće provedu par mjeseci odmora i mladenačkog uživanja. Naši istarski akademičari u Zagrebu već po drugi puta u ugodnoj su prilici da ovo vrijeme praznika i ljetne sparine provedu u malenom primorskom gradiću Krku. Zahvaljujući susretljivosti direktora krčke gimnazije g. Nakić-Vojnovića i ostalih predstavnika Krka mogla se — poput lanijske — i ove godine organizirati u Krku kolonija istarskog akademskog kluba, tako da boravak u koloniji ne dolazi skuplji nego u Zagrebu. — Dne 2. o. m. j. otputovala je iz Zagreba u Krk grupa od preko 20 naših studenata te će u Krku ostati vrijeme do konca augusta. Kod dolaska u Krk kao i kroz ovo vrijeme boravka naši su studenti susretani kao vrlo dragi gosti u gradu koji je do pred rat bio vezan uz Istru i dijelio s njom istu sudbinu. Poslije rata veže Krk uz Istru onaj osjećaj narodne simpatije koji veže uz Istru sve naše krajeve, a koji je specijalno na Primorju najjače razvijen. — Boraveći u gradu Krku, čovjek ima gotovo onaj osjećaj kao da boravi kod kuće u pravom nekom mjestu rodne Istre, tolika srodnost i povezanost osjećaja, tolika sličnost sredine i karaktera ljudi, uzajamno razumijevanja postoji u Krku. Sve je tako poznato i privlačivo kao kod kuće, kuda se međutim ne može... I zato je razumljivo, da boravak oveće grupe istarskih akademičara u ovom gradiću ima veće značenje od boravka kakve druge obične kolonije u ovom ili kojem drugom mjestu.

Osim toga može se ovdje istaknuti još jedan momenat. U Krku postoji realna gimnazija, koja je otvorena tekar prije 11 godina. Ona još nije niti potpuna. Prva četiri razreda uzdržava država, viša četiri razreda (ove godine, ako se ne varamo, otvorit će prvi puta osmi razred) drži u svojoj režiji krčka općina. Ipak, premda je po godinama opstanka ova gimnazija mlada, ona ima mnogo veću i snažniju tradiciju, jer je po svemu baština negdašnje pazinske gimnazije, tradicije i duha prve hratske gimnazije u Istri. Lijepi broj učenika i učenica koji polaze kroz godinu ovu gimnaziju, daju gradiću ne samo značaj važnijeg mjesta i središta, nego i onaj tako potrebiti vanjski biljeg koji je u skladu sa tradicionalnim narodnim karakterom gradića Krka i čitavog otoka. Ljeti, kad se djaštvo razbjezne, gradić opet oživi, dolaskom njegovih gostiju. U tom i jest daljnji smisao boravka kolonije istarskih akademičara u Krku. Osim toga i ove godine, kao i lanijske godine, drži se u Krku učiteljski ferijalni tečaj, koji traje skoro dva mjeseca, pa i ova prilika pruža i jednoj i drugoj strani međusobno — učiteljstvu iz raznih krajeva Jugoslavije i Krku — značajne prednosti.

Istakli smo ovo par momenata koji nam se čine od značenja govoreći o boravku naših akademičara u Krku. Na koncu dodajemo još ovo. Istarski akademski klub odlučio je, da se ove godine predstavi Krku i njezinom građanstvu, kao za neki dužni revanš sa svoje strane, na jedan simpatičan način koji može pobuditi samo po-

voljne komentare. Smatrajući vrlo ispravno, da je dužnost akademičara da se i kroz ferije pokažu na korisnom djelu, odlučeno je da se u Krku prirede nekoja predavanja kojima bi se krčko građanstvo i učiteljsvo ferijalnog tečaja upoznalo sa Istom njezinom prošlošću i sadašnjim životom Hrvata i Slovenaca Julijske Krajine.

Ta su predavanja priredjena i vrlo su dobro uspjela. Pred brojnom publikom naši su akademičari predavali o kulturnom stanju Julijske Krajine i političkom položaju. Priredjeno je i jedno dramsko veče. Dávala se jedna drama iz istarskog života, koju su uvježbali akademičari i izveli savršeno. Moralan i materijalan uspjeh te priredbe vrlo je velik. Kako je uspjeh te drame u Krku bio velik, akademičari su odlučili, da u turneji obiđu otok Krk, najprije Aleksandrovo, i da na toj turneji prikazuju dramu.

Tako istarski akademičari u isto vrijeme, dok se ugodno odmaraju i ljetuju, vrše i jednu kulturno nacionalnu akciju, koja je u Krku sa simpatijom zapažena. (a. r.)

MUSSOLINIJEV PACIFIZAM V LJUBLJANI.

Od 10.—15. aprila 1932. je bil v Ljubljani propagandni avto mednarodnega študentovskega kluba, ki se imenuje W. A. W. E. C. in širil letak z sledečo vsebino:

»La W. A. W. E. C. lavora per la pace. La Conferenza per la riduzione degli armamenti lavora per la pace. La Lega delle Nazioni lavora per la pace. Mussolini lavora per la pace. Gandhi e i suoi partigiani lavorano per la pace. I piu grandi Eroii della pace sono Mussolini e Mahatma Gandhi. Leggete i libri di Gandhi e i suoi pensieri della pace. Tutti gli uomini vogliono la pace. Amate i vostri nemici, poi ben presto non vi sono piu nemici. Tutti gli uomini fraternizzeranno. Tutti i paesi saranno una patria. Per questa ragione percorre la W. A. W. E. C. il mondo per proclamare questo a voi.

Vegliate! Il mondo deve disarmare! La pace deve venire! Aiutate per diffondere questo!» (Letak je natisnjen tudi v nemškem jeziku.) (Mos).

IZLETI »SOČE« V NOVEM MESTU.

Podružnica društva »Soča« v Novem Mestu je priredila zelo uspeli izlet v nedeljo dne 3. julija. Udeležilo se ga je nad 70 primorcev. Bil je združen s sestankom na prostem. Zeletj je, da bi se prihodnjega izleta, ki se bo vršil dne 15. augusta na Trško goro udeležili tudi vsi ostali primorci katere smo sedaj na prvem letošnjem izletu zelo pogrešali. Tudi za emigrantski izlet v Laško vlada med našimi člani veliko zanimanje. Kdor namerava udeležiti se izleta, naj se prijavi v trafiki g. Lukman do 28. t. m.

PREDAVANJE DRA FURLANA O KONGRESU NARODNIH MANJŠIN.

V »Taboru« u Ljubljani je predaval na redem članskem sestanku v četrtrek, dne 21. julija t. l. g. dr. Boris Furlan o kongresu narodnih manjšin na Dunaju.

V lepo zasnovanem in poljudnem predavanju nas je g. predavatelj uvodoma seznanil z razvojem nacionalne zavesti, ki pa je razmeroma še precej mlada. Medtem ko so v srednjem veku vodilni motivi zgodovine verski, postane narodnostno načelo geslo francoske revolucije. Pred tem zgodovinskim preokretom pa zapažamo le redke in osamljene izraze narodnostnega načela, npr. Husa in njegov pokret na Češkem.

Reakcija je sicer skušala vdušiti narodnostno gibanje, a leto 1848. pa je podkrepilo in polagoma je zmaga. Svetovna vojna se je vodila že v znamenju samoodločbe narodov. Žal, da je povojna mirovna konferenca rešila narodnostno vprašanje le deloma, kajti manjšine, ki so ostale izven meja svojih narodnostnih držav so le deloma pravno zaščitene, ker obvez za zaščito narodnih manjšin niso sprejele vesile, ampak je premagane države in one države, ki so nastale na ruševinah Avstrije in Rusije. Veliko zaslug za to majhno pridobitev na polju manjšinskega problema imajo predvsem Židje, ki so odlična sila v manjšinskem gibanju v Evropi. Od druge strani pa nasprotniki tega gibanja izrabljajo baš ta odlični položaj Židov za to, da očitajo manjšinskemu kongresu, da je židovska institucija, kakor padajo tudi očitki, da je kongres u službi Nemčije, kar rodi nezaupanje pri ostalih velikih narodih, posebno pa pri Francozih. Dejstvo je, da so na kongresu najštevilnije zastopane baš nemške manjšine. Vendar združuje manjšinski kongres, kateremu predseduje dr. Josip Wilfan naš bivši poslanec v rimskem parlamentu, 40.000.000 narodnih manjšin Evrope.

Kongres oboja postopanje Društva narodov, ko obravnava pritožbe pravno zaščitene narodnih manjšin na tak način, da ne prinese manjšini nobenega haska. Treba ho obravnava pritožb organizirati in letošji kongres na Dunaju se je zavzel in je zahteval, da semora pravna zaščita manjšin razširiti na vse države, tudi na velesile. Seveda se ne kažejo uspehi kongresa takoj, saj se mora manjšinsko gibanje boriti z mnogimi nasprotniki, izmed katerih so mnogi iz nacionalnega šovinizma (fašizem), mnogi pa radi nerazumevanja tega problema.

V tistih velikih državah, ki so narodnostno homogene, t. j. ki obsegajo le en narod se namreč narodnost in državna pripadnost istoveti, medtem, ko mi ta dva

pojma ločimo. Saj vemo iz lastne izkušnje, da je Italijan razumel pođ besedo »nacionalista« državljanstvo in tako smo bili vsi na »carta d'identita« popisani »di nazionalita italiana«. (Opombe poročevalca: Ko sem složil v italijanski vojski, nisem mogel častnikim, torej študiranim ljudem do-povedati, da Avstrijskega naroda ni, tem-več, da je bila Avstrija sestavljena iz več narodov; tudi o tem, da so nemški vo-jaki iz Poadižija druge narodnosti kot mi, se niso dali prepričati.) Seveda se nam Slovincem, ki smo bili dolga stoletja v po-ložaju manjšine zdi nerazumevanje teh raz-lik čudno, a če pomislimo na položaj na-rodno enotnih držav, moramo razumeti tu-di to pojmovanje. Vendar prodira ideja za-ščite narodnih manjšin kljub velikim ovi-ram v vedno širše kroge vodilnih politi-kov Evrope in sveta in to po glavni zaslu-gi kongresa manjšin, ki zaseda že od leta 1925. vsako leto in skrbi z rednimi publi-kacijami za populariziranje idej, ki jih zastopa. Ponosni moramo biti na to, da ima baš naša manjšina potom svojih odlič-nih zastopnikov dr. Wilfana in dr. Besed-njaka v tem pokretu vidno mesto in pre-pričani smo lahko, da bo prej ali slej zma-gala ideja svobode in samoodločbe narod-nih manjšin.

G. dr. Furlan je s tem svojim predava-njem seznanil emigrante v »Taboru« z de-lom naših vodilnih mož in Taborjani so mu z odobravanjem izrazili priznanje za lepo predavanje.

EMIGRANTSKA MLADINA V CELJU SE ORGANIZIRA.

Mladinski osek »Soče« je imel 21. t. m. svoj občni zbor, s katerim upamo, da se je okrepil in bo od sedaj delal bolj živo kot dosedaj. Pomagala sta fantom gg. dra. Mikuletič in Hribar. Izvoljen je bil odbor, ki ga čaka teška naloga, organizirati primorsko mladino v Celju, ker članov je v osekju vse premalo; in tudi to, da so to skoro sami študenti, ni dobro! Prva naloga novega odbora naj bo pritegniti v svojo sredo vsi primorsko mladino, kolikor je odkrije! Naše društvo naj ne bo samo dr-štvo, kjer se človek shaja, se zabava, itd., ampak kot društvo, ki je del velike orga-nizacije emigrantov, naj ima v prvi vrsti pred očmi, da hoće osvobojenje naše ostale zasužnjene domovine! Kaj naj pri tem ima opraviti ta in oni osek, ki temu ne streže?

G. dr. Mikuletič je razložil svoje stališče preprosto in jasno glede smernic za delo. V pismu akademske emigrantske mladine iz Ljubljane je bil lep program. Proč z gostobesednostjo in leporečnostjo, rečeno naj bo vse jasno in naravnost! Centralna točka je bila politična, o reviziji mi-rovnih pogodb, a preko vsega je ob-čni zbor šel kot da je vse samo posebi umevno! Sastanki bodo izdelali program in odbor bo organiziral delo; v tej verj voš-čimo mlademu osekju srečo na pot in z veseljem pozdravljamo započeto delo!

a. m.

PREDAVANJE OR. J. EMA V TRBOVLJU

V ponedeljek 1. avgusta se vrši ob 7.30 zvečer v kuhinji Kola jugoslovenskih se-ster članski sestanek. Na dnevnem redu je kot običajno predavanje in poročilo o po-ložaju naše manjšine. Ker se 7. avgusta vrši v Laškem velik izlet vseh emigrantskih organizacij, ki ga organizira bratski Or-jem v Laškem, bomo na sestanku razprav-ljali in sklepali o naši udeležbi na izletu. Radi važnosti dnevnega reda je potrebna udeležba vsega članstva. Točno in vsi!

Orjem Trbovlje.

ILICA 128

Nabavljajte Pokucitvo

kod J. D. Opacic i Sinovi

u vlastitoj kući
telefon 62-39

ILICA 128 ILICA 128 ILICA 128

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 25.)

Neko je došao stazom i zakašljao. Ciril se tr-gnuo iz čuvstvovanja, stresao se, ruke su mu pale niz tijelo.

Pred sobom je ugledao oca, koji je stajao pred njim širok, preko čitave staze i čvrst u pozi.

— Vi ste, oče?

— Mislio sam, da je Štefan. Šta radiš?

— Teško mi je, oče... Mislio sam... mislio sam, zar nije šteta ove zemlje?

— Šteta? — reče na to otac, koji nije poznavao poezije. Pa ko ti je uzimlje? Sva je ona naša, samo braniti je moramo!

Ciril je gledao historiju pred sobom. Vipavsku dolinu u prošlim vremenima. Kakvi su sve bili na-rod, koji su ovuda provalivali u Italiju, ovom ši-rokom, cvatućom od Boga stvorenom cestom! Mađar-ske invazije, turske najezde. Pa još, još... daljnje vojske bez konca i kraja, od francuskih bojeva do današnjeg vremena. Pa ipak još cvatu vipavske treš-nje, još zori vipavsko groždje, zemlja je ostala, ljudi su ostali...

Obuzela ga je nova nada. Vjerovao je u vječnost zemlje, u vječnost naroda na njoj. Bio je zahvalan ocu.

— Šta radite ovdje, oče?

— Čekam Štefana.

— Kamo je otišao?

— U Stiski čeka, da dodje i da nam javi...

— Čulo se kako neko gazi na lijevoj strani kroz vinograd i između kolaca pojavila velika tamna fi-gura.

— Ko je?

— Ja sam — javio se Štefan i stupio je na put i u dvije sekunde bio je kod njih.

— Zar su došli?

— Cestom ne. Ali izgleda mi nešto sumnjivo. Vi-dio sam svijetla, čuo sam žviždanje i pozivanje.

— Da nisu izabrali drugi put, — reče otac.

Tad su čuli s druge strane sela, s brijege žvižduk, kojemu je odgovorio drugi odaljen samo puškomet od njih, sakriven negdje medju drvećem i vinogra-dima.

Sva trojica se pogledaše.

— Djavoli! — reče Štefan, koji je bio vojnik — selo su opkolili i napasti će ga sa svih strana.

— Idem, reče otac. Kuću ću braniti. Idi Ciril;

— Ja ću ostati, plane nešto iz njega. Neka ide Štefan, ako bude potrebno znat ću da se branim sam. Illi ću se sakriti.

— Otac i Štefan su naglo pošli protiv sela. Ciril je ostao. Stupio je na tratinu i čekao, da vidi što će biti...

U polukrugu oko sela razbježale su se sjene. Okružile su selo kao u lanac, crne sienes puškama u rukama i prignute. Bila je uprizorena grozna ko-medija: komedijanti se nisu smijali, njihove krvave ozbiljne misli bile su pune mržnje i neprijateljstva.

Kao da je u selu topovima i mitraljezima oboru-žana armija. Kao da ne leži pred njima skupina ku-ćica, usnulih u večernjoj tami. Sva su okna zatvorena i sva vrata zaključana. Nekoi ljudi su otišli da spa-vaju, drugi bdiju u tami i prisluškuju svaki šum: šta je?

Nikoga nema na cesti ni medju kućama. Jedino u školi osvijetljen je gornji sprat. I u župnom dvoru još je svijetlo.

Možda je u toj mračnoj tišini ono strašno i ne-poznato protiv čega se treba boriti s najvećim opre-zom. Mračne sjene idu pogurene, tiho, korak za ko-rakom.

Tu i tamo čuje se žvižduk. Oglasuje mu se dru-gi. Lanac tihih sjena koje se približavaju selu sve je tješnjli. Jedna sjena već drugu može da vidi. Njihove oči gledaju u tamu i traže iza debala drveća, pod hri-dinama, iza zidova. Nigdje nije bilo ni žive duše ni-gdje nije bilo neprijatelja.

Ciril je osjećao klijesta, koja stišću, osjećao je komediju i plamtio. Čuo je čovjeka na lijevoj i na de-snoj strani, a zatim su obojica nestala. Iz mraka se je približavao treći i pao je neđaleko Cirila, Ciril se dignuo, strano se lice diglo i u trenutku su stajala jedan protiv drugoga, sa sjajem u očima, dva neprij-a-telja. Nisu mogli da se prepoznaju. Kao dvije ne-jasne crne silhete stajale su jedan protiv druge i gledale se.

— Ko si ti? — pitao je tudjinac, po čijim kontu-rama se moglo razabrati, da je milicioner.

— Ko si ti? — planula je Cirilu krv u glavu. — Ja stojim na svojoj zemlji.

Milicioner je šutio. Stajali su jedan protiv dru-gog, kao da ni jedan ni drugi ne znaju što da započnu.

S desne strane, nešto niže moglo se čuti laki žvižduk. Milicioner, koji je bio s Cirilom odgovorio je na nj.

— Šta čekam ovdje? plane Cirilu u misao. Valida zato da koristim? Čime? Da zavičem, da upozorim selo? Ili da udarim ovog čovjeka i skočim na drugog?...

Kod te misli skoči korak natrag. Kao da je mi-licioner slutio njegovu misao, bacio se na Cirila i zgrabio ga za prsa.

— Stoj!

U Cirilu se javila očeva krv. U sljedećem tre-nutku istrgnuo se milicioner u ruku i skočio na nje-ga. Prihvatio je karabinku i trgnuo je svom snagom, da mu je uzeo iz ruku. Prije nego li je mogao milici-oner da zavjče, mahnuo je Ciril karabinkom po njemu...

(Nastavit će se).

VATIKAN I MANJINE

Interesantno pismo pape njemačkom biskupu Berningu. — Papa zabrinut da pripadnici njemačkih manjina slušaju riječ božju u svojem jeziku. — A Jugoslaveni u Italiji?

Na nedavnom kongresu narodnih manjina u Beču pod pretsjedanjem dra. Viljana raspravljalo se baš povodom teških vjerskih prilika u Julijskoj Krajini o odnosu crkava prema narodnim manjinama. Na kongresu je nastupilo nekoliko govornika, koji su raspravljali te odnose. Naravno, bio je interesantan referat bečkog biskupa Drexela, koji je govorio o stanju njemačkih manjina i odnosu crkve prema njima. U svom referatu on je citirao jedno interesantno pismo Pape s datumom od 2. decembra 1930. To je pismo pisao sekretar Papin kardinal Pacelli po naredjenju Pape, a upućeno je njemačkom biskupu dru. Vilimu Berningu u Osnabrucku. To pismo glasi:

»Velečasni gospodine! Vašoj preuzvišenosti je dobro poznato, kako se Sv. Otac uvijek zauzimao za vjerski položaj iseljenika, koji radi svoje udaljenosti iz domovine trebaju naročitu pomoć. Sa velikim zadovoljstvom je radi toga Sv. Otac pratio plemenito djelovanje, koje razvijaju njemački katolici u korist svojih sunarodnjaka u inostranstvu. Da bi se to plemenito djelo još bolje organiziralo i da bi imalo više uspjeha, njegova je svetost raširila protektorat, koji je dotada važio samo za njemačke katolike koji žive u Italiji, na svu zapadnu Evropu te ga povjerio eminenciji kardinalu Josipu Stulte nadbiskupu u Kölnu. Sv. Otac želi da bi svi njemački katolici, koji žive na teritoriju zapadne Evrope i izvan nje, bili dionici vjerske opskrbe. Zato je naredio, da bi se opskrba organizirala i za te krajeve kako već postoji za zapadne države, te izručuje tu opskrbu Vašoj Preuzvišenosti. Sveti Otac vjeruje, da će Vaša gorljivost sporazumno s biskupima raznih biskupija donijeti utjehu te moralnu pomoć iseljenicima. U toj vjeri podjeljuje Vama i svima, koji će nam na tom poslu pomagati, apostolski blagoslov. Čast mi je to poručiti Vašoj preuzvišenosti, te iskorištavam ovu priliku da vam izrazim svoje duboko poštovanje. Vašoj Preuzvišenosti odani Eugen kardinal Pacelli.

Kako se iz ovoga pisma vidi, prvobitno postoji je protektorat samo za Nijemce, koji su bili u granicama Italije, a kasnije Papa je taj protektorat proširio na sve Nijemce u zapadnoj Evropi, to jest na Francusku, Belgiju, Holandiju, Španiju i Veliku Britaniju. Konačno je ovim pismom od 2. decembra 1930. Papa uzio pod zaštitu u pitanju jezika sve Nijemce na ostalom svijetu. Interesantno je, da se istovremeno, kad se Papa na jednoj strani toliko brine za jezik svojih njemačkih vjernika, Vatikan udružuje s fašizmom za asimilaciju našeg naroda pod Italijom.

MAKSIM GORKI O FAŠISTIČKI MLADINI

»Lu« je zanimiv časopis, ki izhaja v Parizu. List prinaša prevode najvažnijih uvodnih članaka iz vseh većjih časopisov. Nima politične linije, ker je omejen izključno na prevode. Izhaja tedensko. V neki številki, je bil prevod članka, ki ga je spisal Maksim Gorki. V njem obravnava vprašanje (študiranje) sodobne mladine. Gorki pripoveduje, da je v nekem italijanskem mestu maturiralo 200 dijakov in da so samo 4 napravili izpit.

Padlo jih je torej 196 in med temi tudi taki, ki so imeli med letom zelo dobre reedove in so veljali za prvake. Zelo značilno dijestvo! (Mos).

NAŠA ZGODOVINA.

Neprijetni opomini v Istri zanikernim naročnikom Istre, ki prejemajo list, a ga ne plačujejo, meče slabo luč na naše emigrante in to nam gotovo škoduje na zno-traj in na zuna. Da je pa g. And. Gabršček na svoj poziv za naročevanje Politične in kulturne zgodovine goriških Slovencev tekem 14 dni prejel le 10 naročnikov, je to naravnost sramota za nas, ki se v zvezi vsej krizi ne da dovolj ožigosati. Mar ne vedo naši ljudje, kaj pomeni taka zgodovina za naše ozemlje pod tujo vlastjo? Narod in zemlja brez zgodovine ne prihaja niti v poštev. Mi pa upravljeno hočemo, da bomo upoštevani, saj smo si posebno v zadnjih 70 letih ustvarili lepo zgodovino, ki jasno priča o naši bitnosti, civilizaciji in kulturi v tako visoki stopnji, da mora pri objektivnem opazovalcu vzbujati upoštevanje in spoštovanje in pod nikakim pogojem ne take obupne usode, kakor nas je po nedolžnem zadela! In ta živ kos naše slovenske zgodovine ki bi imel morda danes ali jutri izgovoriti konečno razsodbo o bodočnosti naših nesrečnih bratov, ne sme biti pozabljen in zato mora biti napisan. Mož, ki je danes še v stanju, da nam poda resnično sliko o vseh važnih dogodkih naše tužne Goriške je A. Gabršček. On se je leta ih leta vestno trudil, da je sestavil veliko delo ki govori o zanimivem življenju goriških Slovencev od početka preteklega stoletja pa do svetovne vojne. To delo ima iziti v dveh debelih zvezkih po 600 strani in ko nas avtor vabi, da bi se naročili na te nepobitne dokumente naše prošlosti. — Naleti na tako brezbriznost, da se jej ne moremo dovolj načuditi!

Celjski emigranti — zavedajoč se, da človek toliko velja, kolikor ceni svoj narod in njegovo zgodovino, se nad tem dejstvom čutili tako prizadete, da je Sočnin odbor zato, da vsodbudi tudi druge, ter da s tem da dober izgled, sklenil, da se vsi odborniki naročijo na A. Gabrščekovo zgodovino ter tako od svoje strani pripo-

morejo, da ta znamenita knjiga zagleda beli dan Obenem pa pozivajo tudi vse ohstale emigrantske organizacije, da ga blagovolijo posnemati v tem plemenitem podvzetju.

Sočani so spisali nabiralno polo, ki se glasi tako: Podpisani neopozovno naročim po društvu Soča v Celju A. Gabrščekovo Politično in kulturno zgodovino goriških Slovencev, ki izide v dveh knjigah po 600 strani. Cena za 1. knjigo v lični vezavi je Din 100.—, ki jih plačam ob prejemu knjige po povzetju. S to nabiralno polo poidejo k vsem našim zavednim Jugoslovenom, kajti podpiranje in omogočenje take prepotrebne knjige ni le emigrantska dolžnost, ampak je sveta dolžnost vsakega Slovenca in Jugoslavana!

Ako hočemo uspehov — in za te se tudi trudimo, tedaj se moramo tudi žrtvovati in kako se moramo žrtvovati, nas najboljše učijo naši nasprotniki in tem bomo kos le tedaj, ako vsak vstrajno vrši svojo dolžnost do naših skupnih zadev!

A. Gabrščekova zgodovina boji v vsaki slovenski hiši kot spomin naših potepanih pravice, ta knjiga boji, kakor naša mnoga carta ter naj se čita kakor evangelijsko do tedaj, dokler naš pogazeni narod ne pride do pravice in svobode!

Emigranti in rodoljubi, nabirajte naročila za njuno potrebno delo, ki bo neizbrisen dokument o kulturnem življenju naših goriških Slovencev ter nas bo vsodbudilo k neumornemu delovanju za izbrisane najsrmatnejše krivice, ki jo je krivopoučena Evropa vrgla na integralen del našega nedolžnega in sedaj tako nesrečnega naroda!

VELIKA AKTIVNOST MARIBORSKEGA „NANOSA“

Predavanja o Koroških, italijanski propagandi in požigu Balkana. — Delovanje odeskov. — Izlet. — 31 jula prireditve »Nanosa«.

Čeprav se v našem glasilu ne javljamo prepogosto vendar ne znači to, da naše društvo ne deluje. V resnici je delo v polnem razmahu na vseh poljih in društvenih odsekih, Vsak petek se vršijo članski sestanki, ki so vkljub letni sezoni in vročini, zelo dobro obiskani. Na sestankih se vršijo predavanja. Ker se nahajamo na severni meji naše domovine, in mejimo na bližnjo Avstrijo, kjer živi še mnogo naših rojakov zlasti Koroških Slovencev je jasno, da se naše društvo zanima za narodno obrambeno delo v tej smeri. V ta namen smo imeli predavanje o zgodovini Koroških Slovencev. Predavatelj g. Brandner, sam koroški rojak, je v lepem predavanju orisal domovino Slovencev, njih zgodovino in zlasti razmere ob Koroškem plebiscitu. Podčrtal je, da se Koroških bratov ne smemo nikdar odreči, ker so le vsled prevar prišli pod tujo vladu.

Društveni predsednik tov. Koruza je predaval o sovražni, zlasti italijanski propagandi na škodo Jugoslavije. Umenjal je tudi domače izdajalce, ki delujejo skupno s sovražniki. Pri tem predavanju je omenil tudi krnske dogodke, ter vso obrekovanje našega naroda, ob priliki fašističnih napadov, in poškodovanja spomenika na Krnu.

Na zadnem sestanku je isti tovariš predaval o napadu in požigu Narodnega doma v Trstu. Podčrtal je tudi karjere raznih nemaničev, ki so si z umori in sežigi napravili milijone, visoka mesta v fašističkih Italiji!

Društvo je priredilo tudi dva lepo uspela izleta na obmejne kraje, kjer je z pesmijo manifestiralo za narodno idejo.

V nedeljo dne 24. julija so vsi društveni odseki sodelovali na prireditvi obmejne streljske družine v Sv. Juriju ob Pesnici.

Notranji društveni odseki vidno napredujejo. Pevski odsek je pod spretnim vodstvom g. Laha že prestal svoj krst. Sodeloval je 3. julija na veselici društva »Jadrana«.

Tamburaški odsek je pod vodstvom tov. Pivke že toliko napredoval, da bode dne 31. julija nastopil na društveni vrtni veselici.

Zelo agilen je tudi dramski odsek. Sedaj pripravlja večji nastop in to v Mariboru. Udelestvoval se pa bode tudi na deželi.

Dne 31. julija priredi društvo svojo prvo letno veselico in to na Pobrežju pri Mariboru v gostilniških prostorih primorskega rojaka g. Renčelja. Nastopili bodo vsi društveni odseki. Sodelovalo bode tudi bratsko društvo Jadran.

Pozivamo naše rojake, kakor tudi domačine, da z obilno udeležbo, dokažejo, da razumejo naš trud.

Ustanovil se je poseben mladinski odsek tamburaškega odseka. Vabimo vse primorske stariše, da upišejo svojo mladino, ki ima veselje do godbe v ta odsek. Prijave se sprejemajo vsak dan v društvenem prostoru, Grajska ulica 5.

Ustanovil se je ženski pevski odsek, kateri je že začel z vajami. Vabimo primorsko žensko mladino, da pride v naše društvo.

USTANOVNI OBČNI ZBOR »EDINOSTI« V ŠKOFJI LOKI.

Kakor so čitatelji »Istre« mogli posneti že iz poročju v prejšnjih njenih številkih, se je že dolgo delalo na tem, da bi se Primorci, bivajoči v Škofiji Loki in njeni okolici udružili v lastnem društvu. Prvi sestane, ki je bil sičar bolj informativnega, kakor pripravljalnega značaja, se je vršil 5. maja. t. l. ter je uspel nad vse pričakovano dobro. Ze na tem sestanku se je izvolil pripravljalni odbor, ki se je takoj spraval na delo in sklical za 20. maja drugi sestane, na katerom so se postavila pravila društva.

Ker so sedaj rešene vse formalnosti in so pravila oblastveno odobrena, je sklenil pripravljalni odbor na svoji zadnji seji, da se bo vršil ustanovni občni zbor prosvetnega in podpornega društva »Edinost« v Škofiji Lokvi dne 14. avgusta t. l. predpopodne v prostorih Sokolskega doma v Škofiji Loki.

Istega dne, t. j. 14. avgusta popoldne se bo vršila prva društvena prireditve v prostorih gostilne pri »Ototu« v Škofiji Loki.

Ker se mora razviti naš ustanovni občni zbor v navdušeno manifestacijo primorske in narodne misli, vabimo vsa bratska društva, da se s čim večjim številom članov udeležijo istega ih tako primorejo, da bo čim slovesnejši.

NOVI ODBOR »ZARJE« V KRANJU

Dne 12. t. m. se je vršil v gledališki dvorani Narodnega doma v Kranju izredni občni zbor primorskega društva »Zarja« v Kranju z edino točko dnevnega reda: 1. Volitve novega odbora: Izvoljen je blo nov odbor, ki se je na konstitutivni seji sestavil na sledeči način: Terčon Lado, predsednik; Černa Vladimir, podpredsednik; Bratuž Davorin, tajnik I.; Stanič Rudi, tajnik II.; Žižmond Viktor, blagajnik; Tomc Rezika, gospodarica; Kariž Drago, načelnik pevskega odseka; Žerjal Drago, načelnik prosvetnega odseka; Pavšič Drago, načelnik športnega odseka; Volas Anica, načelnica ženskega odseka; Skok August, odb. namestnik.

Za vse stvari, katera se tičejo društva, naj se obrne na odbor ozirana predsednika ali tajnika.

ISTARSKO DRUŠTVO UZAJAMNE POMOČI U ARGENTINI.

Piše nam prijatelj iz Buenos Airesa: Kroz ovih 8 godina naseljivanja naših Istrana u ovoj republici imali smo prilike vidjeti mnogo nesretnih slučajeva, nekoliko teško bolesnih bez nikakve pomoći, druge pak nastradale, drugim načinom. — Svakom zgodom ljubav do svog bližnjega, ponukala je braću Istrane, da se odazovu svojoj svetoj dužnosti, da sa svojim dobrovoljnim darom pomognu svoju unesrećenu braću. Zadnji kobni slučaj što je zadedio našeg brata Simuna Milotića, a rodom iz Tinjana, koji je ni kriv ni dužan platio svojim mladim životom; mnogo je potresao sve Istrane, koji su odmah počeli sakupljati dobrovoljne priloge i u samo jedno poslije podne skupilo se je više od 300 pesosa, koja svota se upotrebila za dostojan pokop ljubljenog i nikada zaboravljenog brata. — Videći njega na mrtvačkom odru svi su jednoglasno zaključili, da se osnuje »Istarsko društvo uzajamne pomoći«, koje će svojoj braći biti pomoć u svakom pogledu, a naročito pak u slučaju bolesti i smrti. — Dne 20. februara o. g. bila je sazvana skupština svih Istrana u ulici Rio De La Plata, Ensenada, na kojoj se je izabrao Upravni Odbor kako slijedi: Predsjednik Josip Blažević; Zamjenik Antun Fabijan; Tajnik Jos M. Jakus; Zamjenik Rudi Blažević; Blagajnik Antun Primus; Zamjenik Jeakin Opašić. — Odbornici: Franjo Damjanić; Antun Fabijan; Božidar Medica; Vinko Ružić; Franjo Primus; Liberat Brajković. — Apeliramo na sve Istrane diljem cijele republike Argentine da u svakom mjestu gdje ih se nalazi samo 10 da se združe i pripreme za jedan sastanak Istrana u Buenos Aires, kojeg dan i sat prije najaviti će se u našim i argentinskim novinama. Na sastanku će se pretresati vrlo važne stvari. — U istom pismu prijatelj nam piše: Sakupljamo pretplatnike za »Istru« i pošlat ćemo pretplatu za list svi zajedno. Ide doduše teško, jer nas ima mnogo bez posla, ali Vaše opomene u »Istri« sve nas peku. Ne ćemo pomagati neprijatelja!

JEDAN NAŠ MLADI EMIGRANT U AMERICI. KOJI NAM SLUŽI NA ČAST

Dne 4 juna diplomiran je u dalekoj Americi na čast inžinira mehanike jedan naš mladi zemljak, g. Josip Vidošič, rodom iz Lovrana, brat naše odlične saradnice Mary Vidošič, svršivši sveučilište »Stevens Institute of Technology« u Hobokenu, N. J. s najboljim uspjehom. Radi njegove osobite marljivosti bio je počasćen članstvom dvaju najboljih univerzitetskih društava u Sjed. Državama: »Tau Beta Pi« i »Pi Delta Epsilon«.

Godine 1924 dvije godine nakon dolaška iz Istre u daleku zemlju, svršio je niti školu »Junior High«; god. 1928. višu »High School«, gdje je kao jedan od najboljih djaka bio premiran sa školarinom »scholarship«. odgovarajućom za četiri godine univerze. Prešao je odmah na daljnje nauke u spomenutom sveučilištu, kog je eto, svršio s odlikom i dobio čast mehaničnog inžinira.

On je ne samo jedini Jugoslaven, već i jedini Slaven, koji je postao inžinir u posljednjih nekoliko godina na ovom glasovitom institutu. Odličnom mladom zemljaku, koji nikada nije zaboravio svoju Istru, nego je i tamo propagira i iznosi Amerikancima njezine patnje, želimo svako dobro i uspješnu karijeru.

PRIMORSKI PRAZNIK V PREKMURJU. — NAŠE NASELBINE. — USTANOVITEV »SOČE«.

V Prekmurju žive v moćni skupini kot kolonisti naši sorojaki s Primorskega. Za onimi naselbinami ob Vardarju, je tu ena izmed najvećjih. Tvorijo jo tri vasi: Pince, Benica in Peteševci. Pince in Benica sta novi vasi, kateri so zgradili naši sorojaki z lastnim trudom. Peteševci so stara vas, ob kateri je primorska naselbina.

Zemlja, katero so dobili naši ljudje, je bila prej last ogrskega magnata. Leži v bližini državne meje severno od Mure.

Po zunanem licu so naselbine podobne prekmurskim vasetem. Nič primorskega ni na njih. Ravnska lega in še druge prilike so narekemale tak način obrazovanja. Hiše stoje razvrščene ob cestah in frotih. Vsaka je ograjena s plotom. Zadaj za hišami leže polja.

V bližini pljuskaajo ob bregove valovi zelene Mure, ki leze potihoma in počasi med prodrom. Gora ni, kamenja ni. Na jugu ni severu se na rahlo dvigajo iz ravnine vinorodni bregovi.

Tu se je Primorec udomačil, tu je na novo zakoreninil svoje življenje v zemljo in delo.

Primorska kolonija je praznovala 3. julija posebno slovesen dan. Ustanovljena je bila podružnica »Soče«. Vzporred je bil slavosten in pester. Ob desetih popoldne je bral sv. mašo dolinlendavski dekan gospod Jerič. V lepem govoru je proveljeval domovinsko ljubezen, ki naj bo prežeta s moralno odgovornostjo do rodu, zlasti do mladine. Po službi božji je posestnik Grčar otvoril slavnostno zborovanje s pozdravom na vse udeležence. Posebej je pozdravil odposlance »Soče« iz Ljubljane g. dr. Šaplo, Šiligoja in prof. Bačića ter g. Pertota iz Murske Sobote.

Nato je stopil na oder prof. Bačić. V pesničko vznesenih besedah nas je vodil v spominu po naši dragi rodni zemlji tam doli v Istri po Krasu, Vipavski dolini, po Brdih in po dolini bistrce Soče. Od tam je prešel na zemljo, na kateri smo zdaj. Pokazal nam je, da je ta zemlja naša že mi-segel je v zgodovino, v čase Kocelja in Pribine ter bratov Cirila in Metoda. Po mo tisočletja, da živimo na prastarih slovenskih tleh. Njegov govor se je izlil v navdušen slavospev sedanji naši veliki domovini, v kateri smo svobodni in v kateri smo primorski izgnanci naši novi dom. Pozval nas je, naj to domovino ljubimo mi-mo vsega, naj ji delamo čast in naj bomo trden zid tu ob narodnosti in politični meji.

Lepi govor je privabil mnogoterim sobze v oči. — Za prof. Bačićem je spregovoril dr. Šapla, ki je prinesel zborovalcem pozdrave gospoda bana dr. Marušića in gospoda dr. Dinka Puca, ljubljanskega župana. Spregovoril je tudi gospod Pertot in nam izročil pozdrave Primorcev iz Murske Sobote. Pozdravil nas je še gospod Pavle Horvat v imenu prekmurskih dobrovoljcev. Zagotovil nam je bratska čuvstva in pomoč domačinov.

Rojak, gospod Grča je nato odredil triminutni molk v počaščenje naših padlih žrtev. Nato je godba zasvirala državno himno.

Dopoldanska slovesnost je končala. Mnogiča se je razšla na domove, da se pokrepča in pripravi za popoldne.

Ob treh popoldne je bil ustanovni občni zbor podružnice »Soče«. Gospod prof. Bačić je na kratko obrazložil namen društva in pojasnih pravila. Sledila je volitev odbora. V odbor so bili soglasno izvoljeni: predsednik Grča, podpredsednik Peterneli, tajnik Gruđen, blagajnik Škočir ter trije s odborniki. Naknadno se izvolijo v odbor še zastopniki posameznih vasi.

Po končanih volitvah so stopila na oder deca. Otroci so deklarirali pesmi o Soči, o rodni grudi, o domovini. Mala Peternelova kćerka je zapela begunsko pesem. Med posameznimi deklamacijami je zapel zbor pod vodstvom gosp. šol. upravitelja Ljubiča pesmi: Buči buči... Oi, Doberdob, Domovina. U boj, u boj...

Začela je prosta zabava. Številni gosti so obiskali naše slavije. Iz Murske Sobote so prišli, iz Dolnje Lendave, iz bližnjih vasi, da se povešale z nami, da dvignejo slovesnost našega praznika.

Zvečer nas je presenetil časten obisk francoskega konzula v Zagrebu. Spregovoril je zbranim o veri in prijateljstvu, ki družijo našo državo in Francijo.

Vse je bilo kakor nekaj doma: veselje, pogovori iz polne, pristne duše prihajajoči smeh. Saj je bil praznik! Praznik spominov in praznik obetov za bodočnost.

Podružnica »Soče« v Peteševcih ima najlepše izglede za delo. Mnogo inteligentov Primorcev je v Prekmurju. Ti bodo lahko veliko naredili; v kulturno in gmotno korist vseh, zlasti pa onih ki so si morali postaviti dom iz malega in katerih velika skrb je v borbi za vsakdanji kruh.

IVAN KACIN - LJUBLJANA
TABOR BR. 6
TVORNICA HARMONIJA, ORGULJA I GLASOVIRA
Društva odobrava se ro posto popusta
Harmonije od dinara 2.000.- napred — Planine od dinara 10.000.- napred
Popravlja i uglasuje orgulje — Tražite ojenik!

U ISTRI PRIJE 25 GODINA

IZBORI OD 1907 I NJIHOVO ZNAČENJE

Nakon vraćanja ustava u austrijskoj carevini istarski Hrvati odmah u dvije prilike javno su manifestirali svoju volju da u vlastitoj zemlji dodju do onih prava koja njih kao narodnu većinu idu. Prvi je to učinio biskup Dobrila, kada je g. 1863. u pokrajinskom saboru u Poreču naglasio pravo istarskih Hrvata na život i upozorio da je gnječenje i tlačanje njihovih prirodnih prava najbolje sredstvo da se oni probude. Deset godina iza toga pružila se Vitezicu u bečkom carevinskom vijeću prilika da iznenadi taj široki politički forum izjavivši da kao jedini zastupnik govori u ime hrvatske većine u Istri. Ministri Austrije na pr. nisu uopće znali da u Istri imade Hrvata, a kamoli da sačinjavaju većinu stanovništva.

I tada započine među Hrvatima u Istri sitan rad na narodnom podizanju. Započelo se i nastavilo u jako nepovoljnim prilikama, ali rezultati su ipak svakim danom postajali sve vidljiviji. Prema vani pokazalo se time što se povećao broj hrvatskih zastupnika u pokrajinskom saboru i što su u carevinsko vijeće išla doskora dva zastupnika umjesto dotadašnjega jednoga. Ali još nije bilo nadošlo vrijeme, kada se moglo reći da su ostvarene riječi Dobrile i Vitezica. Morala je doći g. 1907. sa svojim znamenitim izborima za carevinsko vijeće. U mjesecu maju o. g. navršilo se upravo 25 godina otkada su Hrvati, udruženi sa Slovencima, onako sjajno pobijedili Talijane i povećali broj svojih zastupnika od dva na tri. K dotadašnjim zastupnicima Vjekoslavu Spinčiću i Matku Laginju pridružilo se sada i Matko Mandić. Medjutim osobito značenje nije toliko u povećanju broja zastupnika, koliko u broju glasova kojima su bili izabrani. Za tri hrvatska zastupnika palo je 32.000 glasova, a za tri talijanska tek oko 18.000! Kon toga treba uzeti u obzir, da je podjela na 6 izbornih kotara išla više u prilog Talijanima, nego Hrvatima. Snaga Hrvata bila je podijeljena na sve izborne kotare, dok je sva snaga Talijana bila sakupljena samo u tri kotara, pa su i u njima tek s teškom mukom uspjeli da proguraju svoje kandidate. Pobjeda na izborima je time još značajnija.

Godina 1907. bila je svakako iznenađujuća. Za Talijane vrlo neugodna. Oni su se najednom našli iza fakta, za koji su znali da znači početak novoga doba i da će s vremenom — pa makar i polako — izmijeniti odnose narodnosti u Istri. Dotada su Talijani vjerovali da će političke, gospodarske i druge okolnosti ići njima drugo u prilog i osigurati im vladu manjine. U političkoj borbi Hrvati udruženi s istarskim Slovencima imali su uspjeha, ali taj uspjeh nikako nije bio nagrada za napor, koji su ulagali. Naprijed se doduše išlo stalnim, ali odveć polaganim putem. Talijani su kod izbora i inače kod svakog odlučnijeg momenta znali izrabiti situaciju u svoju korist, bilo na ovaj ili na onaj način. Četrdeset godina trajala je u Istri politička borba između Hrvata i Talijana; vrijeme se mijenjalo polagano i riječi Dobrile i Vitezica kao da su se gubile u daljini. Tako je 1907. godina značila u istinu nešto novo s posljedicama koje su Talijani morali nazrijevati sa strepnjom u duši.

Priče o talijanstvu Istre, o njenoj rimskoj tradiciji i svi slični argumenti postajali su smješni pred ozbiljnošću, koju je iskazivao omjer izborničkih glasova: 32.000 za hrvatske zastupnike, a 18.000 za talijanske. Nadošlo je vrijeme, kada su Talijani morali uvidjeti, da je potrebno da spašavaju što se spasiti daće. Onj su već prije kao jedini gospodari u Istri uporno branili svoj privilegirani položaj; polako su gubili tlo pod nogama, ali nikako se nisu nadali da će morati braniti svoje posljedne pozicije. Ishod ovih izbora opominjao ih je, da bi na slijedećim mogli postati manjina i u ona tri izborna kotara u kojima su pobijedili. Sami Talijani znali su da između onih 18.000 glasova imade i dobar broj od izbornika hrvatske odnosno slovenske narodnosti, pa da kod slijedeće prilike mogu izgubiti i njih. Radilo se tu o glasovima dijelom još neosviještenoga, a dijelom sa strane talijanske gospode ekonomski zarobljenoga istarskog seljaka. Ni na jedne ni na druge nisu Talijani mogli sa stalnošću računati, pogotovo ne na ove druge, jer su Hrvati bili na putu da se gospodarski potpuno postave na vlastite noge. S prestankom ekonomskog tutorstva bilo bi prestalo i političko.

Poslije izbora prilike su se promijenile toliko, da je bilo potrebno pronaći novi »modus vivendi«. Talijani prelazeći isprva bez mnogo brige preko zahtjeva Hrvata postali su doskora skloni da se dogovaraju o uredjenju spornih pitanja. Radilo se tu u prvom redu da se stvori za pokrajinski sabor novi izborni red, kojega su se Talijani uporno držali, jer im je kao manjini osiguravao vlast u zemlji. Izborni red bio je udješ prema feudalnim predrasudama. Biral se po t. zv. kurijalnom sistemu, prema kojemu je svaki stalež sačinjavao svoju posebnu kuriju. Hrvati, gotovo isključivo pripadnici jednoga, staleža seljačkoga, mogli su birati samo u jednoj kuriji, tako da svoju brojčanu snagu nisu nikada mogli dovesti do izražaja.

U pregovorima s Talijanima Hrvati nisu uspjeli da najednom zabace taj zastarjeli izborni red, ali su ipak postigli toliko, da im je bilo osigurano sudjelovanje u upravi zemlje. Predviđeno je znatno povećanje broja hrvatskih zastupnika u pokrajinskom saboru i — što je naročito važno — da sabor ne će bez njihove privole moći donositi važnijih zaključaka, jer toliku većinu zastupnika neće Talijani kod slijedećih izbora dobiti ni u za njih najpovoljnijem slučaju.

Talijane kod ovih pregovora nisu, dakako, vodili obzirni pravednosti, nego je u njihovu popuštanju bio diktat lake nužde. Bilo je u tom i političke taktike, da s Hrvatima dodju do takova sporazuma, u kojem će ponešto popustiti, ali će im ipak ostati u ruci još prilično vlasti. Tako bi se osigurali da na duže vrijeme budu neuznemirivani. Za Hrvate može se činiti da su postigli dosta malo. Treba medjutim imati na umu, da su oni tek tim momentom postali sudionici vlasti, dok su se dotada sa svojim malim brojem zastupnika nalazili u potčinjenom položaju, iz kojega su doduše vodili upornu, ali bezuspješnu opoziciju. Bitj kroz četrdeset godina u takvom položaju i najednom u pokrajinskom životu zauzeti ulogu, da sami odlučuju, ma kako bilo inače opravdanu, ipak je teško, pogotovo kad se zna da je nad time bdila Austrija, koja je režirala događaje, kako je njoj samoj konveniralno, Hrvati, koji su se zalagali za pobjedu liberalnih demokratskih principa, da u političkom životu ima doći do izražaja brojčana snaga narodna, morali su u borbi s talijanskom feudalnom sinjorijom i austrijskom reakcijom silom prilika pristati na kompromis. I tako se i nadalje održao paradoks, da su Hrvati sa svojih 32.000 glasova bili u carevinskom vijeću zastupani sa tri mandata baš kao i Talijani sa svojih 18.000 birača, a u pokrajinskom saboru — o kome se upravo vodilo pregovore — ostali su čak i dalje manjina. Ali ako se iz godine 1907 baci pogled na politički život u Istri prije toga, vidjet će se, da je to ipak značilo ne mali uspjeh. Na feudalnom lancu, kojim je bio okovan život istarskoga seljaka, pukla je te godine jedna karika, što je davalo naslutiti da će lanac doskora sasvim popustiti.

Nakon pokrajinskih izbora od 1908. godine, koji su za jednu i drugu stranu dali rezultate, kakve se očekivalo, trebalo je pristupiti uredjenju spornih pitanja, kako bi politički život mogao u zemlji normalno funkcionirati. Bila je izabrana paritetna komisija, koja je u rješavanju sporova imala biti rukovodjena načelom potpune jednakosti. Novo razgraničenje općina prema narodnosti stanovništva, bio je jedan od prvih zadataka.

Datadašnje općine bile su preokrojene onako, kako je išlo u prilog Talijanima. Iza pada Bachova absolutizma, kao jedini gospodar u zemlji, Talijani su dokinuli stare slavske seoske općine i pridružili ih gradskim, u kojima je u većini obitavao talijanski življ. Od seoskih općina pridružili su ih gradskim toliko, koliko je dostojala da se osigura premoć grada nad selom, računajući dabome uz to i na neukost i uspavanu narodnu svijest istarskih seljačkih masa. Lukavom diobom općina i kasnijom još lukavijom politikom uspijeli su da kroz decenije drže u svojoj vlasti već dio Istre. Zato je borba za hrvatske uprave po općinama bila vrlo teška i dugotrajna. Ipak polako počeo se po selima širiti narodni pokret, koji je dovođio u opasnost talijansku općinsku upravu. Sada nije više ni Talijanima konveniralno dotadašnje općinsko razgraničenje. Gubeći općinsku vlast sad ovdje sad ondje, uvidjeli da je bolje postaviti čvrste općinske utvrde, pa makar iza suženih granica. To ih dakako nije smetalo da u svojim zahtjevima budu i sada intrasigentni. Za se su tražili čitavu zapadnu obalu, ma da je hrvatski element još u dobe svojeg doseljenja probio romansku zonu na nekoliko mjesta, u kojima se i do danas održao. Osim toga tražili su za se i one otočiće: »Labin, Motovun i dr., koji su sa svoju stranu opkoljeni slavenskim morem. Bilo je jasno, da Talijanima nije stalo, da se općine uredje prema narodnostima i ekonomskim ili administrativnim potrebama, već se njima u prvom redu išlo za tim da spašavaju svakog pojedinog čovjeka. Koliko ih u tom slučaju morali Hrvati sa svoje strane žrtvovati, njih kao da se nije ticalo. Na taj način nestalo je objektivnih uslova za rješanje jednog od najvažnijih pokrajinskih pitanja.

Dobru volju nisu Talijani pokazali ni u pitanju jezika. Onj su tražili da u uredima, saboru i inače ostane talijanski jezik prema hrvatskom i slovenskom u privilegiranom položaju. U pitanju izjednačenja jezika nije su Hrvati išli samo iz razloga nacionalnog prestiža, već je borba bila diktrirana realnim potrebama, jer ni onda baš kao ni danas, široke hrvatske i slovenske narodne mase, pogotovo one udaljenije od gradova, nijesu razumjele talijanskog jezika.

Hrvati su sasvim opravdano tražili za sebe sve uslove za politički, ekonomski i kulturni razvitak. A toga u prvom redu ne može biti, ako se zemaljski prihod ne troše pravedno. Dotada su naime većinu poreza plaćali Hrvati i Slovenci, dok se budžet trošio za potrebe talijanskog pučanstva u 4/5, a za potrebe slavenskog preostajala je tek jedna petina.

Talijani u pitanju financija nisu popuštili iz materijalnih razloga, a u pitanju jezika iz moralnih, jer se na tome osnivao njihov prestiž. Talijanima je bilo teško pristati da dijele vlast s Hrvatima, ili da je čak veći dio njima prepuste. Tko zna, kako su dugo mislili vladati, valjda već — po samom zakonu ustrajnosti. Talijani su morali uvidjeti, da će biti potrebno da nešto žrtvuju, ali bojeći se da time daju oružje iz ruku, bili su skloni žrtvovati premalo. Htjeli su zadržati svoje privilegije kao branu protiv slavenskog vala, koji je prijetio da se prelije preko njih.

Pregovori između hrvatske i talijanske strane bili su okarakterizirani nepopustljiv-

vošću. Talijanima se nije dalo s vlasti, a Hrvati poslije izbora niti su smjeli, niti su mogli da odstupaju od zahtjeva koji su išli samo za tim da se među narodnostima postigne jednakost. Situacija, koja je trajala kroz par godina, bila je neodrživa. Zbog toga što nije dolazilo do sporazuma, sabor nije mogao da donosi nikakvih važnijih zaključaka, jer za to nisu dostajali samo glasovi talijanskih zastupnika. U ovoj tragikomičnoj situaciji došlo je u proljeću 1911. godine do intervencije bečke vlade, koja je pravila na obje strane pritisak da dodje do sporazuma. Odobrenje općinskih proračuna, osnivanje hrvatskih pučkih škola tamo gdje ih nije bilo pokrivanje troškova za one škole koje je uzdržavala Družba sv. Cirila i Metoda; sve to moglo je Hrvate — za velju sporazuma — tek relativno i privremeno zadovoljiti, jer su potrebe bile daleko veće od onoga što se postiglo.

Poslije toga nastale su u Istri sredjenje prilike, Hrvat dali su se na posao oko ekonomske i kulturne organizacije, pa u to doba pokazaju solidno napredovanje na svim područjima javnoga života. Talijani su se također dali na sabiranje svojih snaga. Osjećalo se na jednoj i drugoj strani, da će opet doći do jednako odlučnih momenata, kao što je bio onaj 1907. g. To je imalo biti već g. 1914, kada se ponovno biralo zastupnike za bečki parlament. Ali s obzirom na vrijeme u koje su se obavljali izbori — poslije Sarajevskog atentata — i s obzirom na to što su Talijani okorištavali atentat u agitaciju protiv Hrvata, nije postignuto, da se izmjeni odnos mandata od 1907. godine.

Izbori vršeni već u ratnim nenormalnim prilikama, ne mogu se smatrati pravim izražajem narodne volje. Po tome ispadaju ti izbori iz okvira predratnih događaja u Istri.

Reasumirajući značenje izbora od 1907. godine, vidimo da su oni u prvom redu bili od važnosti za prilike u pokrajini, premda se biralo za bečki centralni parlament. Prema vani mogli su oni imati više moralan, nego stvaran uspjeh. U bečkom parlamentu, gdje su sjedili zastupnici svih austrijskih naroda nije moglo biti ni od kakve važnosti, što su istarski Hrvati dobili svoleda trećeg zastupnika. Drukčiji je to odjek imalo u samoj pokrajini. Tamo je konačno uredjenje prilika zavisilo od načina, kako Hrvati i Talijani riješe međusobno odnose. A u tom pogledu — vidjeli smo — godina 1907. bila je presudna. Za Hrvate s punim pravom može se reći, da je to značilo svitanje boljih dana. Posljedice se tako važnog događaja nije moglo sagledati, jer je odonda do svjetskoga rata bilo za to odveć kratko vrijeme. Svakako linija razvoja u životu istarskih Hrvata pokazivala je jači napon nego dotada, i bila bi se dalje dizala, da nije tako rano došlo do rata. Nisu za to bili tolika garancija oni uspjehi, koji su već bili postignuti, koliko onaj zanos i samopouzdanje, koji su bili zahvatili sav narod. I u tome je posebno značenje tih izbora. Onj su bili prodor i manifestacija energije, koju je narod polako kroz decenije u sebi sabirao. Ali onaj koji polako prikuplja snagu, ne gubi je lako. Nju posjeduje naš čovjek u Istri i danas i vjerujemo, da će se ona u odlučnijim momentima opet ispoljiti. To uvjerenje, kojim smo prožeti kod sjećanja na epsku bitku od 1907. nagoni nas da gledamo naprijed s pouzdanjem.
Matko Rojnić.

Naša kulturna kronika

DUKIĆEVI AFORIZMI U NJEMAČKOM PREVDU.

Poznati prevodilac hrvatskih književničkih aforizama iz njemačkog djela »Pogledi na život i svijet« od Ante Dukića. Nedjeljni broj »Mariborer Zeitung« (18. o. mj.) počine obljelodanjvati te zanimive aforizme.

»PELEGRINO DI SAN DANIELE UMETNIK NAŠE KRVI«

to je naslov jedne studije koju je napisao u ljubljanskom »Zborniku za umetnostno zgođovinu« poznati slovenski naučnjak dr. Niko Županič. U toj studiji dokazuje se, da je taj veliki umjetnik iz 15 stoljeća, kojeg Furlani drže najvećim svojim umjetnikom, bio našeg slavenskog porijekla i da se zvao Beljan.

NIKOLAJ PIRNAT

mлади naš kipar, izradio je u posljednje vrijeme dva reprezentativna djela i to spomenik Ivana Krstitelja, koji će biti postavljen na jednom mostu preko Gradašćice, te spomenik slovenskog pjesnika Antona Aškercu. Kritika o tim radovima je vrlo povoljna.

PJESMA MATE BALOTE »KOZA«

koja je izišla u našem listu i primjena od čitatelja kao vrlo uspjela, izišla je, preštampana iz našeg lista, u listu »Hrvatska«, koji izdaju naši iseljenici u Americi.

DR. MIJO MIRKOVIĆ,

uvaženi naš mladi učenj i profesor subotičke univerze, objavio je jednu svoju novu naučnu radnju pod naslovom »Spoljna trgovinska politika«.

FRANCE BEVK

napisao je za Mladinsku Maticu u Ljubljani knjigu za djecu »Luček išče očeta«. U izdanju iste Matice izišla je zbirka pripovijesti za djecu »Kriješnice«, u kojoj su saradnici većinom naši književnici: Bevk, Magajna, Pahor Jože, Lavrenčić, Ivan Pregelj, Ribičič, Karel Širok, Velikonja. U knjizi su izišle slike umjetnički izradjene i biografije svih tih pisaca.

O ANTONIU SMAREGLI

glasovitom istarskom pompozitoru, rodom iz Pule, napisao je njegov sin Ariberto knjigu pod naslovom »Vita ed arte di Antonio Smareglia«. Ta je knjiga izašla u Laganu (Švicarska). Ariberto Smareglia dokazuje u toj knjizi, da je njegov otac ne samo porijeklom, nego i po osjećajima i po sadržaju svoje muzike tipični Slaven. O toj senzacionalnoj knjizi donijele su zagrebačke »Novosti« od 20. juna opširan prikaz. O Slavenstvu Istre nije na talijanskoj strani možda uopće do sada bilo pisano s toliko simpatije kao u ovoj knjizi.

JURIJ BARON VEGA

glasoviti slovenski matematičar imao je u Idriji kod zgrade bivše slovenske realke spomenik. 13. juna vršila se u Idriji naročita fašistička »svečanost«: kip Vego bio je skinut, jer nije bio po volji fašistima, a na njegovo mjesto postavljen je kip Talijana Ivana Antona Sespolia, koji je u 18 vijeku bio rudarski liječnik u Idriji, a rodom je bio iz Cavalese u Tirolu.

DR. DIONIS GODINA,

koji je takodjer nedavno došao u Jugoslaviju iz Trsta izdao je već u Beogradu kod Gece Kona jednu knjigu pravne naravi pod naslovom »Priručnik novog zakona o obezbjedenju«.

DR. JOSIP MANDIĆ,

odlični naš kompozitor, koji živi i djeluje u Pragu, imao je opet jedan veliki uspjeh i to na internacionalnom festivalu, koji se održao pred nekoliko dana u Beču.

NEKOJI NAŠI SLIKARI

učestvovat će i na velikoj reprezentativnoj izložbi jugoslavenskih slikara u Amsterdumu. U objavama, koje govore o toj izložbi spominju se od naših Fran Pavlovec, Venio Pilon i Gojmir Kos.

VIKTOR CAR EMIN

piše u beogradskoj »Politici« od 28. juna o istarskoj majci božjoj, o zabrani talijanskih vlasti da naš narod iz Istre hodočasti na Trsat i o tome kako su fašisti na Učki sazidali kapelicu, koja bi imala zamijeniti Trsat. Taj interesantan i topla pisani članak prenijet ćemo jednom zgodom u »Istru«, ako nam to autor dozvoli...

O RUDOLFU GOLOUHU

našem književniku, pjesniku i socijalnom radniku rodom iz Trsta, koji je sada u Mariboru podnačelnik općine, donose »Novosti« od 24. juna opširan prikaz sa slikom. U tom prikazu s velikom simpatijom prikazan je život i rad tog našeg kulturnog radnika. U posljednje vrijeme pisale su »Novosti« o našim piscima Bogomiru Magajni i Angelu Cerkveniku povodom njihovih knjiga.

Ig. Breznikar
Trgovina Kave i Čaja
Vlastita elektropržiona i
elektromlin za mljevenje
Zagreb, Ilica broj 65.
Telefon 7657

IZ UPRAVE
Mary Vidošić, Hoboken N. J. Primili smo poslanih dolara 2.— za g. Antuna Vidošića. Sada je plaćeno do konca 1932. Hvala i mnogo pozdrava.

Preselenja

uz umjerene cijene i jamstvo šteta obavlja

S. Spitzera naslj.

TRANSPORTNO I OTPREMNIČKO D. D.
Zagreb, Ilica 16. I. Telefon 55-39

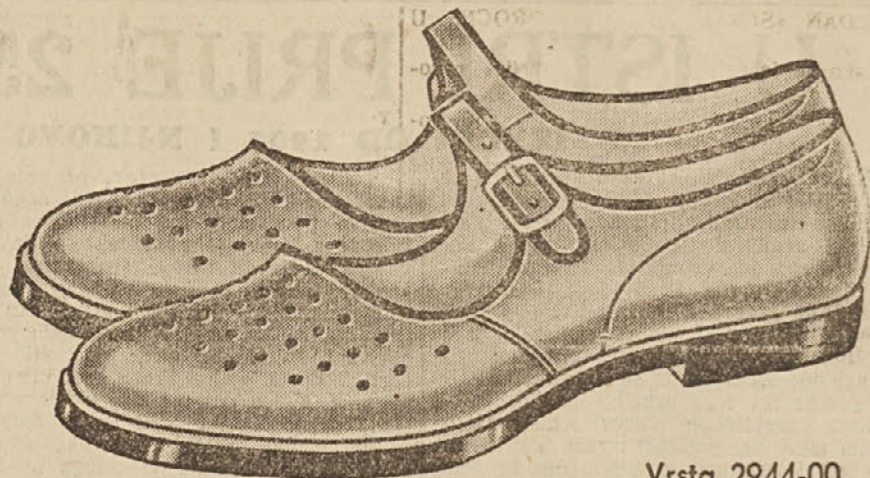
Sandale za tople ljetne

dane sa djonovima od najboljeg krupona

DJECJE vel. 9-1 Din. **49.-**

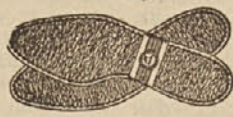
ZENSKJE vel. 2-5 Din. **59.-**

MUSKE vel. 6-11 Din. **69.-**

Vrsta 2944-00
Sandale ne žuljaju ni nogu ni džep. U njima će Vam noge najbolje odpočinuti. Udobne su i lake.

Cipele muške

Lufov uložak Din. 5.-

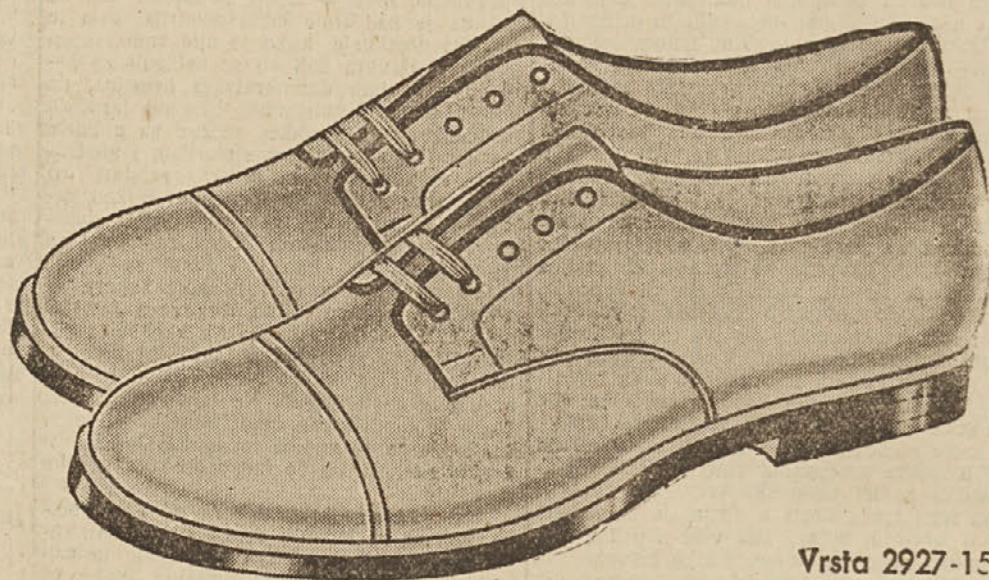
sa fleksibilnim kožnim djonom prije Din. 99.-,

sada crne Din. **79.-**

prije Din. 99.-,

sada žute Din. **89.-**

Za malo novaca bićete dobro i solidno obučeni. Svratite u našu prodavaonicu, isprobajte ovu udobnu obuću i kupite je samo onda, ako se uvjerite da više vrijede, nego što stoje.

Vrsta 2927-15
Udobne i ukusne muške polucipele od crnog ili žutog boksa. Neophodno su potrebne za svakidašnje nošenje.

Bata

KOD NAS MOŽETE DOBITI DOBRE I JEFTINE ČARAPE: MUŠKE DIN. 5.-, DJECJE DIN. 7.-, ŽENSKJE DIN. 19.-.

PROMOCIJE.

Na juridični fakultet univerze u Pavlovi je 11 t. m. promoviral za doktora prava g. Branko Vrčon, sin ugledne družine iz Dobrave u Vipavski dolini.

MATTEOTTI VJEČNO ŽIVI!

Dne 22 jula u Ženevi na sjednici kongresa interparlamentarne unije došlo je do velikog skandala. Za govora talijanskog delegata Costamagna došlo je do rječkanja između francuskih i talijanskih delegata, kad je Costamagna govorio o talijanskom parlamentu. U tom rječkanju povikao je poznati socijalistički francuski vodja Renaudel: Nema u Italiji parlamentarizma! Oni koji ovdje pretstavljaju Italiju nisu slobodni ljudi. Nastala je zagušljiva larma i u toj larmi Renaudel dalje viče: Ne mogu drugačije govoriti sa ubicama Matteottija! Nastala je opća gužva, i jedan od socijalističkih prvaka Grumbach pokušao je da baci van vodju talijanske delegacije. U dvoranu su dotrčali i delegati konferencije za razoružanje, koji zasjedaju u susjednoj dvorani. Sjedinica je suspendirana. Talijanska delegacija zatražila je zadovoljštinu zaprijetivši da će napustiti kongres. Kad je o sukobu izviješten talijanski delegat na konferenciji za razoružanje ministar Balbo pošao je do generalnog sekretara Lige Naroda i zatražio zadovoljštinu zaprijetivši istupom Italije iz Lige Naroda. Generalni sekretar Lige Naroda obavijestio je o tom zahtjevu pretsjedništvo interparlamentarne unije. Francuski delegat Renaudel ne će ni da čuje o kakvom davanju zadovoljštine te kaže da je samo odgovarao na talijanske uvrede i traži istragu, u kojoj će jedan nepristrani forum ispitati kako je do sukoba došlo.

Stvar je zaključena tako, da je Italija istupila iz interparlamentarne unije. Odjek ovog sukob bio je u čitavom svijetu velik i vidljivim simpatijama za Renaudela.

PROŠNJA DO RODOLJUBOV IZ — GORICE.

Vse pohištvo iz mojega lepoga stanozanja v poslopu »Goriške ljudske posojilnice« so prijatelji v moji odsotnosti (bil sem v raznih internacijah v notranjosti države) spravili v bivšo trgovino g. Zajca v prtiličju. — Ko sem bil v decembru 1917. v Gorici, sem vse pohištvo tamkaj našel. Ali ker se je hiša podirala (polovica je bila že porušena), sem dovolil bivšemu učitelju Ivanu Banotu, uslužbencu g. Rudolfa Drufovka, da vse moje blago spravi v magazin Drufovke v hiši Bozzinijevi, nasproti Posojilnici. — To se je tudi zgodilo, ker sem v januarju videl na svoje oči. — Ko

sem pa bil tam v februarju, blaga ni bilo več, in na moje vprašanje mi je Bano popolnoma utajil, da bi on bil kaj prenesel v Drufovkov magazin. Tudi Drufovka ni hotel nič vedeti za vse to... V stanovanju posojilničnega sluga je bil moj nov, krasen klavir. — Tudi ta je izginil. — Dva vagona klavirjev je bilo v februarju 1918. odpisanih. — Ali je kdo videl, da je bil tudi moj med njimi?

Ker je pa to blago spadalo v vojno odškodnino, nisem stvari nikamor prijavil iz umevnih razlogov.

Prosim gg. rojake, da mi javijo tisti, ki so morda videli, da je Bano ali kdo drugi prevažal ali prenašal moje pohištvo iz Zajčeve prodajalne v Drufovkov magazin v Bozzinijevi hiši. Dokaze in priče rabim v namen, da poiščem krivce te nečedne afere.

Andrej Gabršček, Ljubljana

I NA RIJECI MIJENJAJU PREZIMENA.

Rijeka, jula 1932. Dekretom riječke prefekture izvršeno je italijaniziranje porodičnih imena za neke riječke obitelji, tako se Aurel Francika Šćuka zovu otsad Mini Ettore Francovich — Franconi, Jolanda Bednar — Bressan.

KOLIKO JE ANTIFAŠISTOV UBITIH?

Do leta 1932. je bilo v Italiji ubitih 452 antifašistov (nasilnim potom). Všteti so tudi Slovenci. (Mos).

NAROČITE MJERE DA SE PRISILE JUGOSLOVENI NA PRODAJU ZEMLJIŠTA U ITALIJI.

Medju stanovnicima u Jugoslaviji duž talijanske granice zavlada je uzbuna zbog realiziranja poreza na imanja, koja se nalaze na talijanskom teritoriju. Talijanske vlasti dale su zakup ubiranja poreza privatnim društvima. Sada su počeli utjerivati i zaostali porez od dvije do tri godine unatrag, te razni paušal na imanja počam od 1921 godine. Pri tom postupaju prema posjednicima dvovlasničkih imanja bezobzirno. Dvovlasnici su primili ovih dana dopise, kojima se opominju da u najkraćem roku podmire porez, inače će se im imanje prodati. Jugoslavenski državljani koji imaju posjede preko, a neznaju talijanskog jezika primorani su doći u Ljubljanu, što je skopčano sa velikim troškovima

Talijanska vlada na taj način nastoji prisiliti strane posjednike na bagatelnu prodaju zemljišta zbog koloniziranja svojih podanika iz južnih krajeva.

Pošto vlada opća kriza, naročito slabom prodajom drvene industrije, ljudi se nalaze u teškoj bijedi, pa nemaju sredstava ni za svagdanji kruh, te nisu u mogućnosti na izvrše naplatu ovog poreza. Zbog toga postoji velika opasnost, da im se zemljišta prodadu uz bagatelnu cijenu.

DOBROTVORI JUGOSLOVENSKE MATICE PRLIKOM PROSLAVE DESETGODISNJICE.

Darovar. Državna osnovna dječja škola. Sabrano din. 180.—, Darovali su: Drž. Osn. škola Din. 150.—, Po 5 din.: Vasiljka Svarecberg, Malešević Milan, Gačša Narednik, N. N., Po 3 din.: N. N. Po 2 din.: N. N.

Dolina Vas. Vončina Drago, škol. upravitelj, sabrao je din. 62.—, Darovali su: po 16 din.: Prosvjetno društvo. Po 10 din.: Klun, Neimenošana. Po 6 din.: Nadler Nežica. Po 5 din.: Vončina Drago, Šega Ivanka, Pomladak Rdečega Križa. Po 3 din.: Vončina Vajda. Po 2 din.: Jarež Srdan.

Donja Lendava. — Državna osnova škola sabrala din. 300.—, Darovali su: Po 50 din.: Uprava vlastelinstva Dol. Lendava. Po 25 din.: Dolnja Lendavska Hranilnica, Našička. Po 10 din.: Lesković Ivan, Pikuš Berta, Blau i Bartoš, NN., Dvoršek, N. N., N. N., Novak Juraj, N. N., Marica N., Zagar. Po 6 din.: Takač. Po 5 din.: Varga, N. N., Puhlin, Tandarić, N. N., N. N., Weisz Samuel, Weisz N. Josip, N. N., Tivadar N. Po 4 din.: Frit, Vukan, N. N., Kalm, Paniel. Po 3 din.: Schmidt Ana, N. N., N. N., Horvath, N. N. Po 2 din.: N. N., N. N., N. N., Wortman.

MARCUS
AGENCIJA ZA PROMET NEKRETNIMA
ZAGREB GUSTAV ILIĆ TEL. 97-84

GRADILIŠTE NEDALEKO BOLNICE milosrdnih sestara oko 220 čet. hvati, 16 metara ul. fronta — prodajem za cca Dinara 130.000.—, »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6., I. kat. (2169).

1/2 KUĆE TRGOVAČKE u središtu sa kolnim ulazom — dvorištem i vrtom više trgovačkih lokala, poslovnih prostorija, te stanova po 2, 3 i 4 sobe sa komforom, rijetka prilika za dobru kupnju, godišnji dohodak 180.000.— Dinara prodajem za Dinara 1.350.000.— u gotovom, »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6., I. kat. (217-60).

TROKATNU KUĆU u strogom središtu na trgu oko 23 metara ulične fronte, kolni uvoz, dvorište, trgovački lokali, u kući je uvedena kavana i restauracija — više raznih stanova i poslovnih prostorija — prodjem za cca Din. 2.350.000.— istu bih i zamjenio za manju kuću od cca Dinara 2.000.000.—, Poblize agencija »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. 6. (2258-195).

PRVORAZREDNU KAVANU u Zagrebu najbolje iduću sa potpunim najmodernijim namještajem, prodajem za Dinara 1.500.000.—, poblize agencija »Argus«, Zagreb, Boškovičeva ul. br. 6., I. kat.

P. RIBARIĆ

ZAGREB, PETRINJSKA ULICA 83

Vlasnik dvaju dobro snabdjevenih dućana. Veliko skladište cijelokupne opreme za gg. oficire, žandarme, policiste, carinike, željezničare te civiliste. Izradba svih vrsti kapa i uniforma. Petrinjska ulica 44 trgovina specerajske robe i delikatesa uz znatno snižene cijene, roba na ogled bez obaveze.

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljeponkom

LAVOSLAV STEINER,
ZAGREB